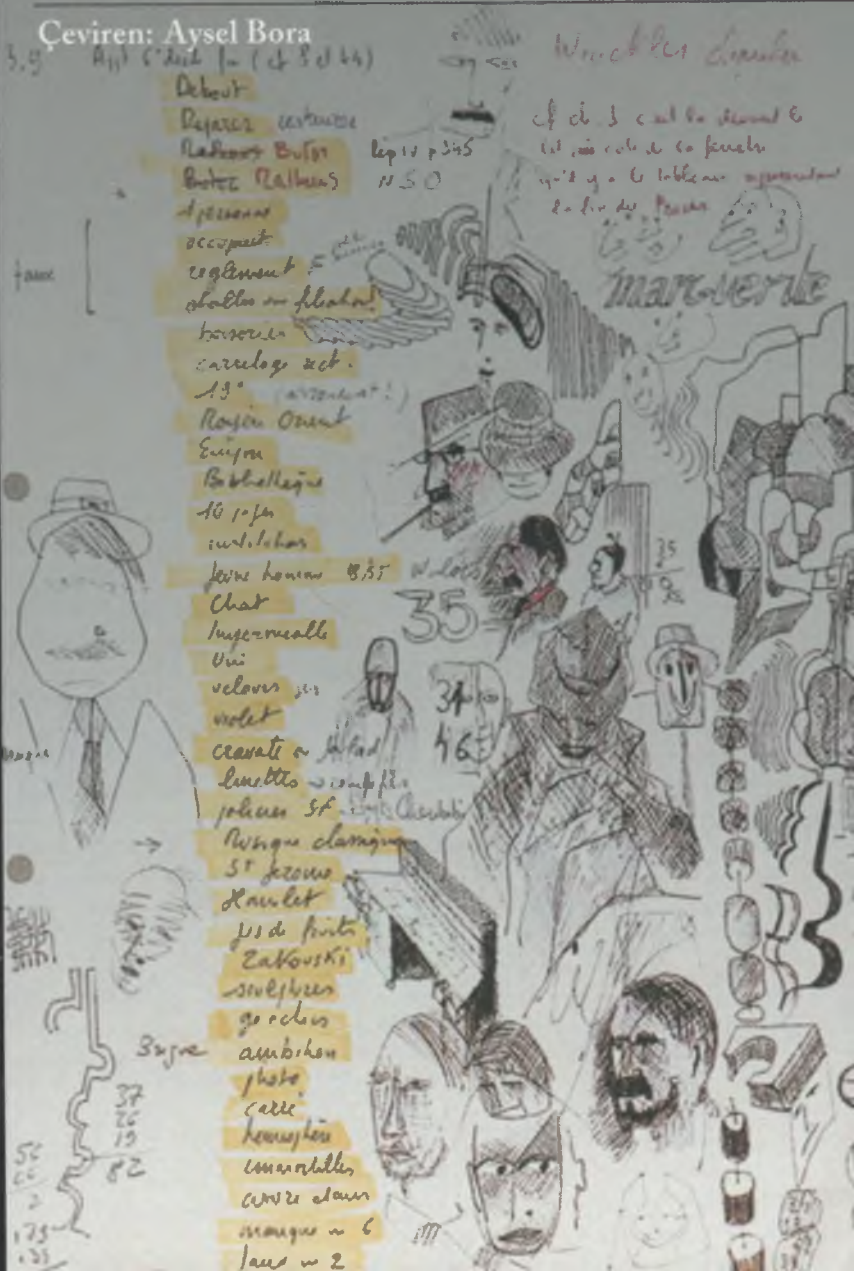
Georges Perec

Doğdum

Çeviren: Aysel Bora

YKY

DOĞDUM

Georges Perec 7 Mart 1936'da Paris'te doğdu. II. Dünya Savaşı sırasında, babasını cephede, annesini Auschwitz'te kaybetti. Halası tarafından evlat edinildi. Paris'te edebiyat, sosyoloji ve psikoloji okudu. Genç yaşta romanlar ve denemeler yazmaya başladı, çoğunu yayımlamadı. CNRS'te arşiv görevlisi olarak çalıştı. *Lettres Nouvelles, N.R.F., Partisans, Cause Commune* gibi dergilerde yazdı. 1965'te yayımlanan ilk romanı *Les Choses* (Şeyler) Renaudot ödülüne layık görüldü. 1967'den itibaren OuLiPo ekibinin çalışmalarına katıldı. Sinema alanında da etkinlik gösterdi ve bazı filmlerin çekiminde yer aldı. 10 yıldan uzun bir süre içinde yazdığı başyapıtı *La vie mode d'emploi* (Yaşam Kullanma Kılavuzu) kendisine 1978 Médicis ödülünü kazandırdı. Georges Perec, Mart 1982'de akciğer kanserinden öldü.

Başlıca Yapıtları: *Les Choses*, 1965 (*Şeyler*, Metis, 1998); *Un homme qui dort*, 1967 (*Uyuyan Adam*, Metis, 2000, 2. Bas.); *La Disparition*, 1969 (Yokoluş); *W ou le souvenir d'enfance*, 1975 (*W ya da Bir Çocukluk Hatırası*, Metis, 2001); *La vie mode d'emploi* (*Yaşam Kullanma Kılavuzu*, YKY, 1997).

Aysel Bora İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Fransız Filolojisi bölümünü bitirdi. Meydan Larousse'u hazırlayan çevirmen kadrosunda yer aldı. Daha pek çok ansiklopedik yayına katkıda bulundu.

Başlıca çevirileri: *Suçta Mutluluk*, Barbey d'Aurevilly; *Küçük Yazı Satıcısı*, Daniel Pennac; *Aydınlar Üzerine*, Jean-Paul Sartre; *Şimdi*, Nathalie Sarraute; *Açımız*, Nathalie Sarraute; *Bilmemek*, Milan Kundera; *Roman Sanatı*, Milan Kundera; *Ölümsüzlük*, Milan Kundera; *O Aşk*, Yann Andréa; *Kuşatılmış Yaşamlar*, Michel Houellebecq; *Gecenin Güne Anlattığı*, Hector Bianciotti; *Ben Gidiyorum*, Jean Echenoz; *Sarışın Bombalar*, Jean Echenoz; *Ölümcül Kimlikler*, Amin Maalouf (YKY, Ocak 2000); *Renée Vivien'den Kerime'ye Mektuplar*, Jean Leproux (YKY, Nisan 2000); *Pierre Loti, Gezegen Seyyahı*, Alain Quella-Villéger (YKY, Şubat 2002).

Georges Perec'in
YKY'deki kitapları

Yaşam Kullanma Kılavuzu *(1997)*
Doğdum *(2003)*

GEORGES PEREC

Doğdum

ÇEVİREN:
AYSEL BORA

YKY
İSTANBUL

Yapı Kredi Yayınları - 1826
Edebiyat - 503

Doğdum / Georges Perec
Özgün Adı: Je suis né
Fransızcadan çeviren: Aysel Bora

Kitap Editörü: Esra Özdoğan
Düzelti: Fahri Güllüoğlu

Kapak Tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Üç-Er Ofset
Yüzyıl Mah. Massit 5. Cad. No: 15 Bağcılar / İstanbul

Çeviriye Temel Alınan Baskı: Editions du Seuil, Paris, 1990
1. Baskı: İstanbul, Nisan 2003
2. Baskı: İstanbul, Nisan 2006
ISBN 975-08-0576-3

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 1999
Copyright © Editions du Seuil, 1990
Collection *La Librairie du XXe siècle*, sous la direction de Maurice Olender.
Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 285 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.yapikrediyayinlari.com
e-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://yky.estore.com.tr
www. teleweb.com.tr

İÇİNDEKİLER

Doğdum • 9
Bir Kaçışın Mekânları • 13
Paraşütle Atlama • 23
Kléber Chrome • 30
Maurice Nadeau'ya Mektup • 32
Sonbahar Gnokkileri ya da
Benimle İlgili Birkaç Soruya Cevap • 41
Rüya ve Metin • 46
Bellek Çalışması
(Frank Venaille'la Söyleşi) • 49
Ellis Island
Bir Projenin Betimi • 55
Ölmeden Önce Her Şeye Rağmen
Yapmam Gereken Şeylerden Birkaçı • 60

Bibliyografik İpuçları • 64

Georges Perec 1969'da, Maurice Nadeau'ya tasarılarını anlattığı bir mektupta, dört kitaptan oluşacak geniş çaplı bir otobiyografik bütünle ilgili projesini açar. Bunlardan sadece W ya da Bir Çocukluk Hatırası'*na dönüşen* W *gün ışığına çıkacak,* L'arbre, Lieux où j'ai dormi ("Ağaç, Uyuduğum Yerler") *askıda kalacaktır. Yirmi yıllık bir yazı programına dayanan* Lieux ("Mekânlar") *ise altıncı yılın sonunda yarıda bırakılacaktır.*

Bu kitapta bir araya getirilen metinler bu bellek ve unutuş çalışmasını, bu kimlik arayışını, yeni bir otobiyografi stratejisine yaklaşımı gözler önüne seriyor.

Metinler birbirinden çok farklı: Karalama, öykü, sözlü anlatı, eleştiri notu, tasarı-mektup, otoportre, gazete makalesi, röportaj, bir kitap özeti ve bir radyo programı için yazılan metin.

Doğumdan ölüme bir ömrün izini sürüyorlar.

Georges Perec'in otobiyografiyi (uygulamada ya da kuramsal olarak) nasıl tasarladığını ortaya koyuyorlar: Dolambaçlı, çok yönlü, parçalı ve aynı zamanda, hiç durmadan söylenmeyenin etrafında dönüp duran bir otobiyografi.

Philippe Lejeune

Philippe Lejeune'le birlikte bu kitabı yayına hazırlayan Eric Beaumatin ve Marcel Bénabou'ya teşekkür ederim.

Maurice Olender

Doğdum

7. IX. 70
Carros

7. 3. 36'da doğdum. Bu cümleyi onlarca, yüzlerce defa, kimbilir ne kadar yazdım? Hiç bilmiyorum. Oldukça erken, bir otobiyografi projesinin oluşmasından çok daha önce başladığımı biliyorum. *J'avance masqué* ("Maskemle Giderim") başlıklı kötü bir romanla *Gradus ad Parnassum* başlıklı bir o kadar berbat bir anlatının (ilkinin elden geçirilmiş kötü bir tekrarından başka bir şey değildi zaten) konusunu buna ayırdım.

İlk bakışta böyle bir cümlenin eksiksiz olduğu, bir bütün oluşturduğu fark ediliyor. Şöyle başlayan bir metni hayal etmek zor:

Doğdum.

Oysa bir tarih belirleyin yeter, hemen son noktayı koyabilirsiniz.

7 Mart 1936'da doğdum. Son nokta. Benim de aylardan beri yaptığım bu. 34 buçuk yıldan beri yaptığım, bugün yaptığım da bu!

Genelde arkası geliyor. Ayrıntıları, pek çok ayrıntıyı, bütün bir hikâyeyi davet eden hoş bir başlangıç.

25 Aralık 0000'da doğdum. Babam marangozmuş, öyle söylerler. Ben doğduktan kısa bir süre sonra, dinsizler din iman

dinlememiş ve biz de kaçıp Mısır'a sığınmak zorunda kalmışız. Yahudi olduğumu böyle öğrendim ben ve öyle kalmamaktaki kesin kararımın menşeini bu dramatik koşullar altında ele almak gerekir. Gerisini biliyorsunuz...

Bugün tekrar düşünüyorum da, bir kez şu "7. 3. 36'da doğdum"u yazdıktan sonra devam etmenin neredeyse olanaksız oluşu, tam da az önce sözünü ettiğim kitapların tam da özünü oluşturdu: *J'avance masqué*'de anlatıcı arka arkaya en az 3 defa hayatını anlatıyordu, anlatılan 3 hikâye de aynı ölçüde düzmeceydi ("yazılı bir itiraf her zaman asılsızdır", o sıralar Svevo'dan feyz alıyordum) ama belki anlam olarak farklıydı.

"Neden devam etmeli?" ya da "neden devam edemiyorum?" değil mesele (bu sorulara bütünün 3. kısmında cevap vermek zorunda kalacağım), esas olan şu, "nasıl devam etmeli?"

Gerçek şu ki başladığım noktaya geri döndüm. 7. 3. 36'da doğdum. Tamam. Bir sigara yakıyorum, suya girmeye niyetim yok ama yüzme havuzunun etrafında bir tur atıyorum, örnek bir başlangıç bulmak için kitap karıştırıyorum (.....'de doğdum): bunun üzerine Marcia Davenport'un otobiyografisi *Too strong for fantasy*'ye rastlıyorum, kitapta müzikten ve Çekoslovakya'dan söz edildiğini biliyorum, hepsi bu; fotoğraflar ve dizin var. Bunu daha dikkatlice okuyacağım. Bu arada Anna Frank'ın günlüğünü (bana göre bir şey yok pek) ve Elmer Luchterhand'ın kamplardaki sosyal davranışlar üzerine 2 makalesini de (işliğinden özel olarak istendi) karıştırdım. Ya da bir başarıya imza atıyorum, parmaklarımı yarı yarıya sökülmüş piyanoda (yani doğrudan doğruya teller üzerinde) gezdiriyorum, şimdiden eskimiş bir *France-Soir*'a bir göz atıyorum, tıraş oluyorum, kendime biraz bira koyuyorum, vs (tırnak yemek, ayak tırnaklarını koparmak, volta atmak).

Ya da elbette cakaların en inceliklisi (?): daha şimdiden bu defterin 3 sayfasına devam edemeyeceğimi yazmak...

Ya bir devamı vardır, ya da yoktur...
Ya anlatılabilecek bir devamı vardır, ya da yoktur.

Esasa gelelim: Ne? Kim? Ne zaman? Nerede? Nasıl? Neden?
Ne? Doğdum.
Kim? Ben.
Ne zaman? 7 Mart 1936'da.
Daha mı ayrıntılı olsun? Saatini bilmiyorum; bir doğum belgesine bakmam gerekirdi (gerekecek). Akşam saat 9 diyelim. O gün çıkmış bir gazeteyi alıp neler olduğuna bakmak için Ulusal Kitaplığa da gitmem gerekecek bir gün. Uzun süre, Hitler'in Polonya'ya 7 Mart 1936 günü girdiğini sandım. Ya tarih konusunda yanılıyorum, ya da ülke. Belki de 39'dur (sanmam) ya da Çekoslovakya (akla yatkın ?) ya da Avusturya. Südetler, Anschluss ya da Dantzig ya da Saar, benim için hayati önemi olsa da bu tarihi pek iyi bilmem. Her neyse, yani Hitler çoktan iktidardaydı ve kamplar nicedir vardı.

Nerede? Paris'te. 20. bölgede değil, uzun süre öyle sanmış olsam da; 19. bölgede. Bir doğumhanede kuşkusuz. Sokak adını hatırlamıyorum hâlâ (gene bir doğum belgesinde bulabilirdim bunu).

Nasıl? Neden?
Neden? Lucy Van Pelt'in deyişiyle; işte iyi bir soru.

En iyi yazarlar dünyaya gelişlerini ilan ettikten neredeyse hemen sonra aileleri hakkında birkaç ayrıntı verirler.
Babamın adı Icek Judko idi, yani Isaac Joseph ya da bir önemi varsa eğer, Isidore. Kız kardeşi, yeğeni onu Isie diye anarlar. Bense ona inatla André demişimdir hep .

8 Eylül 70
Carros

Bugün değişik renklerle oynadım daha çok: mürekkep ve yağlıboya, guvaş ve bıçak.

Saat 16, çalışmaya gayret edebilirim belki: açıkça söylüyorum (çok lazımsa), sıkıntım sahte: yazı mekanizmaları, retorik oyunlar. Edep haya dinlemem (her halükârda temel gerekçe olamaz). Ne o zaman? Belki de geniş çaplı bir iş olması ürkütüyor beni: bir kez daha içimde ne car ne yom boşaltmak, bilmem kaç hafta, ay ya da yıl (*Mekânlar*'ın yazılışının zorunlu kıldığı kurala uyarsam 12 yıl) boyunca bıkkınlık ya da tiksinti getirene kadar hatıralarımın kapalı dünyasında sıkışıp kalmak.

Bir Kaçışın Mekânları

Champs-Elysées parkındaki pul pazarı sadece perşembe ve pazarları açıktı. Bunu biliyordu ama belki birine rastlarım diye düşünmüştü, defterine bakıp bronz tenli Blériot'da[1], *Samothraki Nikesi*'nde duracak, Marianne serisini ya da üzerine Lorraine haçı kondurulmuş kan kırmızı Pétain'i beğenecek işsiz güçsüz yaşlı bir beyefendiye. Ama kimseler yoktu, dolaşmaya çıkmış biri bile. Ağaçlar arasına dizilmiş, yeşile boyalı demir sandalyelerden başka hiçbir şey. Saat daha sabahın dokuzu bile olmamıştı. Hava yumuşaktı. Belediyenin sulama makinelerinden biri Gabriel caddesi boyunca ilerliyordu. Champs-Elysées ıssız görünüyordu. Parkın öte tarafında, küçük salıncaklarla kukla tiyatrosu arasında, işçiler, römorklu koca bir sarı kamyondan, gövdesi çoktan takılmış bir atlı karıncanın tahta atlarını indiriyordu.

Bir banka oturdu ve çantasını açtı. Küçük pul defterini çıkardı, çift olanları koyduğu defterini. Halasının, odasındaki dolapta, mücevherlerinin yanında kilit altında tuttuğu ve bakmasına istemeye istemeye izin verdiği gerçek koleksiyonundaki, ciltli güzel albümündeki en güzel parçaları epeyce bir zamandan beri cildin iç kısmına yapılmış küçük cebe kaydırıyordu. Pullarına teker teker baktı, dikkatle, yerlerine yerleştirdi, onlara ne vereceklerini kestirmeye çalıştı.

1 Blériot (Louis): Kendi yaptığı tekkanath uçakla Manş'ı ilk geçen Fransız havacı ve mühendis (1872-1936). (Ç.N.)

Bir süre sonra defterini kapatıp ceketinin iç cebine koydu.

Ders defterini çıkardı. O gün, Çarşamba günü, Mösyö Bourguignon'la bir saat Fransızca, bir saat Latince, Mösyö Poirier'yle bir saat tarih, Mösyö Normand'la bir saat İngilizce dersi; öğleden sonra Mösyö Joly'yle bir saat resim, Mösyö Léonard'la bir saat tabiat bilgisi dersi vardı.
Ne İngilizce ödevini yapmış, ne de yazılı soruları hazırlamıştı.
Saat dokuzdu; geç kalmak üzereydi. Her şeyi halletmek mümkündü.
Daha önce de sık sık ilk dersi kaçırdığı olmuştu. Hademe saat sekiz buçuk dedi mi öğrenci kapısını kapatırdı. Parc-des-Princes caddesindeki ana kapıdan girmeye asla cesaret edememişti. Özgürlükten başı dönmüş bir halde Saint-Cloud kapısında, Versailles caddesinde dolaşmaya giderdi. Marketlere girer, her reyonda durur, çekiçlerin, tabak çanağın, sabunların karşısında oyalanırdı. Kimi zaman şansı yaver gider, bir çivi, bir vida, bir ayakkabı demiri, bir elektrik düğmesi aşırdığı olurdu.
Saat dokuz buçukta dönerdi. Sınıf defterine kaydedilen devamsızlığı Perşembe sabahları iki saatlik bir cezaya mal olurdu ona. Ama geç kalması bir şaşırtmacaydı: eniştesinin gözünde katlanması disiplinsizlikten bin defa daha kolay bir kabahat.

Kitaplarını açıp karıştırmaya başladı. Defterlerini ve eski ödevlerini okudu. Daha önce iki kuzininin de kullandığı yeşil deri kalemliği açtı. İçinde kemirilmiş eski bir cetvel, ucu kırılmış üç boya kalemi, bir kara kalem, seloteyple gelişigüzel yapıştırılmış kırık bir dolmakalem, mika iletki, aşınmış bir silgi, bir pergel vardı.
Sarı tahta sıranın üstüne birkaç daire çizdi. Sonra pergeli tekrar kalemliğe koydu; kalemliği, kitapları ve defterleri de okul çantasına.
Daha sonra kukla tiyatrosunun etrafını çevreleyen çalılıklara yaklaştı, kimsenin kendisine bakmadığından emin oldu, dalları iki yana ayırıp çantasını yere bıraktı.
Sonra hızlı adımlarla uzaklaştı.

Le Figaro'nun karşısında bir bankta oturuyordu. Gazetenin sergilendiği vitrinlerin ışığı söndürülmüştü sonunda. Bir tek girişin üstündeki, içinden bir kaz tüyünün geçtiği büyük F harfi yanıyordu. Parkta kimseler yoktu. Atlıkarıncanın portakal rengi ve mavi tentesi artık seçilmiyordu bile. Champs-Elysées'de dolaşan bir iki kişi de birkaç metre uzağından, onu görmeden geçerek, hızlı adımlarla evlerine dönüyorlardı. Kulağına anlaşılmaz sözler geliyordu. Kalktı. Champs-Elysées'yi geçti, metro istasyonuna kadar gitti. Kapalı olduğunu görünce gerisin geri döndü. Üşüyordu. Banka uzandı, kollarıyla çıplak dizlerini sararak elinden geldiğince dertop oldu. Dökme demir ayaklar üstüne vidalanmış iki tahta parçasından yapılmış bank çok dardı. Kalktı, bir tur attı, dönüp tekrar oturdu, başını sağ koluna dayayarak, dizlerini göğsüne çekip tekrar yattı.

Gözlerini kapadı, sonra tekrar açtı.

Birkaç metre öteden insanlar birer gölge gibi geçiyordu. Sırtının dibinden nadiren otomobiller geçiyor, yavaşlıyor, vites değiştiriyor, zaman zaman klakson çalıyorlardı.

Daha sonra bir adam yaklaştı. Onun geldiğini uzaktan gördü, *Le Figaro* binasının daha da koyulaşan fonu üzerinde kapkaranlık bir kütle. Uyuyormuş gibi yaparak gözlerini yumdu. Kalbi duracakmış gibi çarpıyordu.

Ne yapıyorsun burada? diye sordu adam.

Cevap vermedi.

Burada ne yapıyorsun? diye tekrarladı adam. Nerede oturuyorsun?

Hiçbir şey demedi.

Nerede oturuyorsun? diye tekrarladı adam.

Cevap vermedi. Ona baktı.

Uzun boylu, iyi giyimli, endişeli görünen bir adamdı.

Bir an içinden ona söyleyebileceğini, açıklayabileceğini geçirdi aklından. Ama söyleyecek hiçbir şeyi yoktu. Bütün gün o anı beklediğini anlar gibi oldu: birinin onunla konuşmasını, onu görmesini, onu aramaya gelmesini.

Beni rahat bırakın, dedi.

Haydi, benimle gel, dedi adam.

Elinden tuttu ve onu Grand-Palais polis karakoluna götürdü.

Polis memurlarına, onu *Figaro*'nun yanındaki küçük meydanda bir bankın üzerinde buldum dedi.

Üzerinde yirmi üç frank vardı. Bunları çok çabuk harcadı. Gün ortasına doğru Colisée sokağındaki bir fırına girip on franga küçük bir sütlü ekmek aldı. Küçük lokmalarla yavaş yavaş yiyerek yürüdü. Hemen ardından Champs-Elysées'deki bir kulübeden bir dergi aldı. Okumak için gidip oturdu ama hiç zevk almadı.
Üç frangı kalmıştı: bir kırk kuruş, bir de yirmi, her ikisinin üstünde de Vichy hükümetinin alameti farikası. Bunlarla herhangi bir bakkaldan bir bonbon ya da belki bir çiklet dışında hiçbir şey alamazdı, ama tek bir bakkala bile rastlamadı.
Daha sonra Alma-Marceau metro istasyonundaki kâğıt sepetlerinden birinde buruşuk bir *France-Soir* buldu. Spor sayfasını aradı, çizgi romanları, tuhaf hikâyeleri, dedikoducu teyzenin fiskoslarını okudu, yorulunca gazeteyi bulduğu yere attı.
Daha sonra, çok daha sonra, gün boyunca Champs-Elysées caddesindeki binanın duvarlarına asılan *Le Figaro*' yu, *Le Figaro littéraire*'i, *Le Figaro agricole*'ü[2] okuyan aylakların arasına karıştı.
Daha sonra umumi bir çeşmeden su içti.

Halası, üstünde bornozu, saç baş dağınık, ağzında ilk sigarası, kapıyı yüzüne kapattı, üç bakır sürgü ve hırsızlara karşı bir emniyet kilidiyle, asla sarsılmayan kalın, kunt bir kapı. Her zamanki gibi merdivenlerden inmeye başladı, sonra durdu, iki sahanlık arasında birkaç saniye hareketsiz kaldı. Mermer basamaklara, kırmızı halıya, asansör kafesinin ferforjelerine ve aynalarına baktı.
Bir robot ya da bir canavar gibi, dizleri tutulmuş bir halde, neredeyse kendini bir basamaktan diğerine külçe gibi bırakarak, tekrar inmeye koyuldu, yavaş yavaş.
Ağzında piposu, belinde mavi bir önlük, bir yün parçasıyla asansörün düğmelerini parlatan kapıcının önünden başını eğerek geçti.

2 *Le Figaro* gazetesinin edebiyat ve tarıma ayrılmış bölümleri. (Ç.N.)

Binanın ana girişindeki aynalar, bir an için, sonsuza kadar yansıttı görüntüsünü. Dışarı çıktı. Assomption sokağı sakin, neredeyse taşra havasında, hâlâ uykudaydı. Çöp bidonları daha boşaltılmamıştı; kapıcılar paspasları silkeliyordu. İlkokul öğrencileri, Janson-de-Sailly'ye ya da Claude-Bernard'a, La Fontaine'e ya da Molière'e giden liseliler Ranelagh metro istasyonuna bu sokaktan çıkıyor ya da Boulainvilliers sokağında gidip 52 numarayı beklemek için buradan aşağı iniyorlardı.

Her günkü gibi metroya bindi. Daha önce dört defa zımbalanan haftalık pasosunu biletçiye uzattı ve Pazartesi gününün gidiş kısmı zımbalandı. Metro geldi, her zamanki gibi en arkadaki vagona bindi. Ama Michel-Ange-Molitor'da inecek yerde, aktarma yapıp aynı hat üzerinde ters yöne giden vagona atladı. Ranelagh istasyonunu geçti. Franklin-Roosevelt'te indi.

On bir mayıs bin dokuz yüz kırk yedi günüydü. On bir yaşını iki ay geçmişti. On altıncı bölge, Assomption sokağı on sekiz numaradaki evinden kaçmıştı; üzerinde üç düğmeli gri yün ceket, lacivert kısa pantolon, kahverengi pabuçlar, kısa mavi yün çoraplar vardı. Sahte deriden siyah bir okul çantası taşıyordu. Bütün serveti yirmi üç frank, biricik umuduysa bir an önce satmayı düşündüğü küçük bir pul koleksiyonuydu.

Gişedeki kızın ona baktığını gördü ve küçük kapıyı açamadan durdu. Hiç kımıldamadı. Fayans duvara yaslanıp bekledi.
Epey bir zaman sonra gişedeki kız çıkıp yanına geldi.
Burada duramazsın ufaklık, rahatsız ediyorsun dedi ona.
Hiçbir şey söylemedi. Kıza bakmadı.
Burada ne yapıyorsun? diye sordu kız.
Bir şey yapmıyorum, diye cevap verdi.
Kız sordu: Nerede oturuyorsun?
Alçak sesle cevap verdi: Ranelagh'ta.
Kız dedi ki: Gidip uyuman gerek.
Dedi ki: Hiç biletim kalmadı.
Kız gidip bir bilet aldı, geri gelip bileti uzattı.
Param yok, dedi.
Kız dedi ki: Önemi yok, onu sana veriyorum. Şimdi git yat artık.

Koşarak perona indi.
Hemen hemen bomboş bir vagon geçti; atladı içeri. Oturdu. Metro hareket etti, vagonlar titreyip sallandı. Metronun gürültüsü neredeyse rahatlatıyordu onu.
Ranelagh'tan geçmeye bile cesaret edemeyerek Trocadéro'da indi. Aktarma yapıp Mairie de Montreuil yönüne gitti. Alma-Marceau'da indi. Uzun zaman istasyonda dolanıp durdu. Sulayıcıların yol yol bıraktığı yılankavi su izlerini takip etti. Sepetlerdeki bilet yığınlarını karıştırdı.
Daha sonra şekerleme otomatının yanına oturdu. Gelen vagonları seyretti. Baştaki vagonların üzerinde yazılı numaraları aklında tutmaya çalıştı. Gelip gidenleri seyretti.
Sonunda tekrar metroya bindi, Franklin-Roosevelt'te indi, aktarma yapıp Vincennes-Neuilly hattından Champs-Elysées caddesine çıktı.

Çarşambanın gelişiyle birlikte, hemen öğle sonrasında metroya binip bir kez daha Ranelagh'tan, Michel-Ange-Auteil'den, Michel-Ange-Molitor'dan geçerek Sèvres köprüsüne kadar gitti. Sèvres köprüsünden Seine'in karşı yakasına geçti, ormana girdi.
Uzun süre yürüdü; ara sıra, çit hazırlayan bir bahçıvan, köpeğini gezdiren bir adam görüyordu.
Anayollardan ayrılıp arayollara girdi, çalılıklar arasından kendine yol açtı. Çakıl taşları ve böğürtlenlerle kaplı küçük, dik bir yamacın tepesinde gövdeleri birbirine yakın üç ağaç kuytu bir köşe, minicik bir kulübe oluşturmuştu. Böğürtlenleri ve her yeri saran otları topuk darbeleriyle sökerek orayı özenle temizledi, çakılları, taşı toprağı üst üste yığdı. Sonra sırtını üç gövdeden en kalınına yaslayarak oturdu.
Daha sonra bir çakıltaşının sivri köşesiyle üç ağaçtan birinin kabuğunu epeyce kazıdı ve dönüş yolunu çeşitli işaretlerle belirledi.
Franklin-Roosevelt'e dönecek bileti yoktu artık. Pasosunu iki defa kullanmıştı. Çekingen bir sesle biletçiden Perşembe zımbasını vurmasını istedi. Yanlışlık yaptığını ve inmeyi unuttuğunu söyledi. Biletçi ona baktı ve geçmesine izin verdi.

Yeşil tahta banklardan birine oturdu ve yeniden atlıkarıncaya baktı. İşçiler atları ve kayıkları takma işini bitirmişler, külah biçimindeki çatı iskeletine, tepeden dev bir madeni çemberle tutturulan, yere de çifte merdivenin üstüne çıkmış işçilerden birinin hiç durmadan birbirine çaprazladığı ve üçgen biçimli fistolu bir kenar süsünün örttüğü, beyaz bezden uzun kolanlarla bağlanan portakal ve mavi renklerin birbirini izlediği kocaman bir tente geçiriyorlardı.

Daha sonra, bir süre, Grand-Palais'nin Seine tarafındaki çakıllıklarında sahte taş merdivenler, sahte kemerler, sahte tahta köprüler arasında dolaştı. Üç küçük kırmızı balığın yüzdüğü su birikintisine eğildi.

Daha sonra bir taş olukta işlenmiş bir metal parçası buldu, bir ucu yaylı bir kapakçıkla, öbür ucu da inceltilmiş bir sapla biten dirsek biçiminde bir çeşit bakır tüp.

Montreuil çıkışının yanında, en üst basamakta duruyordu. Bir iki defa küçük kapıya asılıp sallandı. Sonra afişlere baktı.
Bir metronun yaklaştığını duydu. İnsanlar koşarak bindiler. Papyon kravat taktıkları için, onların tiyatroya gittiğini anladı. Küçük kapıyı kendine doğru çekip insanlar geçene kadar açık tuttu.
Vagonlar geliyordu. İnsanlar akın akın yukarı çıkıyor, bir kısmı da aşağı iniyordu ve herkesin acelesi vardı. Küçük kapıyı açıp kapatıyordu. Kimse bir şey demedi ona, teşekkür etmedi. Bazıları, belki de bu kadar düzgün giyimli olmasına şaşırarak –bu fikir birden aklına geldi– baktılar ona, bir an, acaba elimi uzatsam mı diye geçirdi içinden.

Kukla tiyatrosunun etrafında dolaştı. Yerde bir bilye buldu, kehribar rengi, aşınmış, kabarcıklar ve kırıklarla noktalanmış, mavi ve sarı burmaların canlılık verdiği camdan bir kütle.
Göbekteki çiçeksiz parterler üzerindeki fıskiyelerin kuru ağızlarına eğildi.
Uzun süre, atlıkarıncayı kuran işçileri seyretti. Portakal rengi

bir güneşle süslenmiş iki mavi kayıkla, mavi ya da sarı, turuncu ya da yeşil renkte tırtık tırtık yeleli, iç içe gömülmüş, sırasıyla mavi ve kırmızı iki yarım tahta bilyeden gözleriyle, stilize edilmiş beyaz, kahverengi ve siyah atlar taktılar.
Daha sonra oturup para çantasında neler olduğuna baktı: bir okul pasosu, bir metro pasosu, kuzinin kostümlü baloda deniz kabuklarından dikilmiş elbiseli bir fotoğrafı, Assomption sokağındaki evin balkonunda çekilmiş kendi fotoğrafı.

Küçük yuvarlak meydanın etrafını, Matignon caddesinden, Colisée sokağına ve ta Saint-Philippe-du-Roule'a kadar çepeçevre dolaştı. Öğle saati gelmiş olmalıydı. İnsanlar fırınların önünde kuyruk olmuşlardı. Kahveler doluydu.

Daha sonra dört bir yana koşuşan bir kalabalığın ortasında yavaş yavaş yürüdü. Gazeteciler bağırarak *Le Monde, France-Soir* satıyorlardı. Kavşaklarda, otobüs duraklarında yoğun kalabalıklar bekleşiyor, metro girişlerine hücum ediyorlardı.

Çok daha sonra, gece bastırdığında sinema kapılarında durarak, mağaza vitrinlerine bakarak, kahve önlerindeki masalar arasına sokularak Champs-Elysées'de bir aşağı bir yukarı dolaştı.

Daha sonra, uzun bir süre, Franklin-Roosevelt istasyonunda bir gaz lambasıyla aydınlanan muşamba korunağı altında son baskıları satan gazete bayiinin yanında durdu.

Neredeyse hemen itiraf etti. Adının ne olduğunu söyledi. Eniştesinin adını, telefon numarasını, adresini verdi.

Üzerine eğilmiş polislere baktı ve ağladı.

Karnın aç mı? diye sordu memur.
Cevap vermedi.
Hiçbir şey yemedin mi?
Hayır diye işaret etti.
Ona her lokmayı koparmak için gayret sarfetmesi gerekecek kadar kocaman, ciğer ezmeli bir sandviç getirdiler. Ekmek

biraz bayattı, ezmede de acı bir tat vardı. Hâlâ ağlıyordu ve sandviçini yerken burnunu çekiyordu. Biraz titriyordu. Masadaki lekeli kurutma kâğıdının üzerine ezme kırıntıları, ekmek ufakları düştü.
Ona içecek bir şey verin, dedi bir ses.
Bir memur su dolu bir kâseyle dönüp ona uzattı. Sandviçi kurutma kâğıdının üstüne koyup kâseyi iki eliyle kavradı.
Kocaman, derin mi derin, kenarları biraz çatlamış, dibinde yol yol gri çizikler bulunan beyaz seramik bir kâseydi. Dudaklarını suyla ıslattı ve içti.

Daha sonra onu getiren adam çıkıp gitti. Yarısını ısırdığı sandviçi, beyaz seramik kâse, leke içindeki kurutma kâğıdı, mürekkep hokkası, damga ve mühürlerin karşısında polislerle yalnız kaldı.
Ona kalkıp daha öteye oturmasını işaret ettiler. Salonun en ucuna gidip bütün bir duvar boyunca uzanan tahta sıraya oturdu. Elleri dizlerinin üstünde, başı öne eğik, yere bakarak utanç ve korku içinde bekledi.

Daha sonra eniştesiyle kuzini gelip onu arabayla götürdüler.

Yirmi yıl sonra hatırlamaya kalktığında (yirmi yıl sonra hatırlamaya kaltığımda), başlarda her şey donuk ve belirsizdi.

Sonra ayrıntılar birer birer geri geldi:
bilye, bank, küçük ekmek;
gezinti, orman, çakıllık;
atlıkarınca, kuklalar;
küçük kapı;
Assomption sokağı, metro, metrolar;
dergi, adam, polis memurları;
sandviç ve kâse, kenarları çatlamış, dibi grimsi çiziklerle kaplı, su içtiği büyük beyaz seramik kâse
(su içtiğim).

Ve uzunca bir an boş sayfanın karşısında titreyerek öylece kaldı

(ve uzunca bir an, boş sayfanın karşısında titreyerek öylece kaldım).

Mayıs bin dokuz yüz elli beş.

Paraşütle Atlama

[*Paris, 10 Ocak 1959.* Arguments *dergi grubunun bir toplantısının bitiminde, Georges Perec, Jean Duvignaud'dan tekrar söz ister. Tartışma teybe kaydedilmektedir.*]

— Perec?
— Söylemek istediğim bir şey var... Sanırım, tartışmanın sonunda söz almak ve bir hikâye anlatmak istiyorum.
— O halde anlatın hikâyenizi dostum. Mikrofona doğru konuşun, biraz daha, tamam...
— Ama tartışma bitsin, söyleyecek hiçbir şeyiniz kalmamalı!
— Nereye varmak istiyorsunuz?
— Sanırım bu oldukça özel. Ben şeyden söz etmek istiyordum... bana öyle geliyor ki... başlangıçta bu size oldukça uzak gelecek ama aslında bana çok yakın geliyor...
— Öyle olsun, diyalektik de budur zaten! [*gülüşmeler.*]
— ...bu akşam konuştuğumuz her şeye çok yakın bu. Çok kişisel bir deneyim, anlatmak istiyorum, çünkü ben biraz... çünkü biraz içtim. Size, yaptığım bir atlayıştan söz etmek istiyordum. Başlangıçta, paraşütle atlamakla, entelektüeller arasındaki bir tartışmanın hiçbir ilişkisi yokmuş gibi görünüyor. Ve gerçekten de yok. Sadece, size bu olayla ilgili olarak bugün neler hissettiğimi anlatabiliyorsam... bir dönem paraşütle nasıl atladığımı anlatıyorsam, şu an tanımlamaya kalkışmayacağım, ama herhangi bir biçimde tanımını kendiliğin-

den bulabilecek birtakım ortak noktalar varmış gibi geliyor bana. O halde başlıyorum.

Bir havacılık kampındayız. Belli sayıda paraşütçü var. Yalnız, "paraşütçü" sözcüğünü bugünkü anlamında almamalı, yapılacak tek şey bütün bu paraşütçüler arasında benim, Georges Perec'in (*hafifçe sıkılgan bir gülüş*), yani her şeye rağmen belli bir iyi niyeti, belli bir yaşama zevki, belli sayıda sıkıntıları olan ve bunları çözebilen ya da atlamak için zorunlu bütün o aşamalardan geçmeyi başardığı oranda çözebileceğini düşünen birinin bulunduğunu göz önüne almak. Pistte dönmekte olan uçaklardan korkunç bir gürültü yükseliyor. Son derece ağır bir bekleyiş. Bir tür düş kırıklığı; beklediğimiz bir şey var çünkü, bizden önce geçen bir alay insan var çünkü, –yani: bizden önce tehlikeye atılmakta olan o kadar çok insan var ki–, ve biz, göstereceğimiz cesarete yakışır halde değiliz çünkü. Biz sadece bekleme halindeyiz, bir sigara yakıyoruz, çişe gidiyoruz, insanın böyle anlarda hep çişi gelir çünkü ve sonra, bir saniyede, bir anda... – Şu anda anlatmakta olduğum şeyin baştan sona zırva olduğunu düşündüğümden, eğer içinizden biri bunun kendisini ilgilendirmediği hissine kapılırsa, sözümü kesmesini ve ne ilgisi var demesini isterim (*protestolar*) ama bunu yapan çıkmazsa, devam edeceğim. İşemeye gidilir ve an gelir bir emir duyulur, "Tüfek çat" denir buna. Herkes tüfek başına koşar, hazırola geçer. Hiçbir ilgisi yok ama bütün bunlar belli bir biçimde bir ritüelin, bir olgunun evriminin... son derece önemli bir şey olan korku olgusunun evriminin bir parçasıdır. Çünkü o andan itibaren korkmaya başlarız. Bize hazırlanmamız söylenmediği sürece korkmayız, çünkü atlayıp atlamayacağımızdan emin değilizdir hâlâ. Hazırlanmaya başladığımız andan itibaren, atlayacağımızdan emin oluruz. O an paraşütümüzün tamamen hazır olup olmadığı kontrol edilir. Askılar kontrol edilir, şeyler kontrol edilir... – Gene bir parantez açacağım: Burada bulunmama hiç aldırmayan pek çok insan için oldukça tehlikeli olacağından, bu konuyu tam olarak aktarmam belki bir hayli zor olacak, ama bunun önemi yok. Kuşam tertibatınızı tamamlarsınız, kolanların uzunluğunu kontrol eder, kolanları bağlarsınız: o an artık paraşüt sırtınızda ve önünüzdedir. Paraşütün ağırlığı on

beş kilodur, son derece ağır ve taşıması son derece zahmetli bir şeydir. İnsan gerçekten de... gerçekten de mahkûm edilmiştir... küçültülmüştür! Yani korkunç bir şeydir: taşıyamazsınız onu, onunla yürüyemezsiniz. Onu taşırmaya zorlanmışsınızdır. Paraşütlerimizi teftiş ederler. Bir uçak gelir, uçağa binersiniz. Uçak kalkar. Bir süre sonra havadadır, uçak harekete geçerken herkes şarkılar söylemeye başlamıştır ve herkes bir anda susar. Karşınızdakilerin gözlerine baktığınızda, oradaki bütün gözlerin ardında, insanların korkusunun ardında, onların birer faşist[3] olduğu gerçeğini biliyor olmanızın ardında, ortak bir şeyin varlığını fark edersiniz. Bu insanların kesinlikle pislik olduklarını, zavallı tipler olduklarını bilirsiniz... Ortak bir şeyler olduğunu hissedersiniz ama bunun ne olduğunu tam olarak tanımlamayı başaramazsınız. Belki bu sadece herkesin sizinle aynı durumda olması, herkesin belli bir an gelince uçağın kapısından çıkmak zorunda kalacağı gerçeğidir. Belli bir an gelince bize şöyle denir: "Ayağa kalk, bağla". "Ayağa kalk, bağla" demek, ayağa kalkmanız gerektiği anlamına gelir –oturmuşken–, ayağa kalkmak, otomatik açma kolanını bağlamak, bunu uçağın kablosuna bağlamak ve mümkün olan en iyi çıkışı yapabilmek için konumunuzu sizden öncekine ve sizden sonra gelene göre ayarlamak zorunda kalırsınız. İşte o an durum çok çetrefilli bir görünüm alır: ayağa kalkamazsınız. Yani, *ben* ayağa kalkmayı başaramam. Tam olarak ne olduğunu bilemiyorum, neler olduğunu bilemiyorum ama bacaklarım titrer, her şeyden vazgeçeceğim duygusuna kapılırım, kesinlikle bütün cesaretimi kaybedeceğim, hiçbir şey ifade etmeyen o hareketi, ayağa kalkma hareketini, paraşüt çantamı alma, onu kolana bağlama, sonra atlama, yani ilerleme, kendimi hazırlama hareketini yapmaktan kesinlikle âciz olacağım duygusuna... yapamam işte! O an bir şüphe uyanır. Sanki her şey sorgulanmaktadır.

Seçme sorunu o an ortaya çıkar. Tam anlamıyla bütün bir yaşamın sorunu. O an, bana tamamen yabancı olan şeylere güvenmeye başlamam gerekeceğini anlarım. Durumumu tamamen, kesin bir biçimde kabullenmeye başlamam gerektiği-

3 Cezayir bağımsızlık savaşı (1954-1962) sırasında Fransız paraşütçü tümeninin durumu kastediliyor. (Ç.N.)

ni: benim bir paraşütçü olduğum gerçeğini, kafamda bir kask olduğu, sırtımda bir paraşüt, karnımın üstünde bir paraşüt olduğu, bütün bunların on beş kilo çektiği, çok ağır olduğu, yirmi saniyede dört yüz metre yükselmeye başladığımdan kulaklarımın uğuldadığı, uçağın çok hızlı gittiği, baktığım herkesin, baktığım bütün insanların korktuğu, çünkü korkmak zorunda oldukları, beni kasan, kalkmamı engelleyen bu korkuyu benim de hissettiğim gerçeğini! Buna rağmen herkes ayağa kalkar, bir anda. Herkes ayağa kalkar ve hiçbir şey olmaz. Bir ipin ucuna bağlıdır insan. Bizi atacak kişiler, monitörler, fırlatıcılar, otomatik açılma kolanlarının ve paraşütlerin düzgün olup olmadığını kontrol ederler. Her şey daima eksiksizdir. Ve an gelir, bir siren çalar. Bu siren çaldığı anda atlamaya başlanır. Genelde, genel olarak demek istiyorum, hiçbir zaman ilk atlayan siz olmazsınız. Bu öyküyü anlatıyorum, çünkü o anda ilk atlayan ben değildim. Bu ilk atlayış da değildi. Her şeyin başlangıcı da değildi. Bu sadece bir provaydı. Beşinci ya da altıncı veya yedinci defadır, alışık olduğum bir hareketi yapıyordum, bildiğim hareketleri yapıyordum, önceden bildiğim bir şeye tekrardan başlıyordum. Korkunun hep aynı kalmasına engel değildi bu. Hatta neler olacağını ne kadar bilirsem, korkum da o kadar artıyordu. Ve o siren çalmaya başladığı an birinciler, birinci olanlar atlarlar. Daha önce bir keresinde ilk atlayan ben olmuştum ama bu ayrı bir hikâye... Ve o anda herkes ilerlemeye başlar. Ve ilerledikçe bilinciniz yavaş yavaş kaybolur. Kalan tek şey, o iradedir, bütün bu bitkinlikten, bütün bu ağırlıktan, sırtınızda ve göbeğinizde on beş kilo ağırlığındaki bu paraşütü taşımanın sıkıntısından, bütün o yürüme zorluğundan, balık istifi gibi sıkışık olmaktan kurtulma iradesidir... herkesin acelesi vardır, çıkmak için fena halde acelesi vardır herkesin. Ve çok çabuk çıkılır. Ve bir an gelir, insan kendini boşluğun karşısında bulur. Kendini bir kapının önünde bulur ve dört yüz metre aşağıda... dört yüz metre aşağıda yeryüzü vardır, yani hiçbir şey yoktur. Önümüzde hiçbir şey yoktur. Ve insan kendini atmak zorundadır. Size bahsetmek istediğim, işte o an, bu hikâyeyi bu yüzden anlatıyorum size: insanın kendini bir şe-

yin karşısında bulduğu bir an var... bir tehlikeyle karşı karşıya kalmak değil, ne pahasına olursa olsun bir şeye güvenmek zorunda kalır insan. Aslına bakarsanız, size bu hikâyeyi neden anlattığımı bile bilmiyorum artık, ama bunun pek önemi yok. Ne pahasına olursa olsun, bu paraşüte güvenmek zorundasınız, ne pahasına olursa olsun kendinize, sırasıyla şunların olacağını, OAK'nın, otomatik açılma kolanının açılacağını, daha sonra paraşütün açılacağını, daha sonra askı iplerinin çözüleceğini, yumak halinden çıkacağını, daha sonra paraşütün tamamen açılacağını, o müthiş kubbeyi karşınızda bulacağınızı söylemek zorundasınız, ve bu müthiş bir şey olacak, sizi taşıyan bir şey olacak, gerçekten çok sınırlı bir hızla aşağı ineceksiniz, yere ayak basacaksınız ve sonra bitecek, beş defa atlamışken altı defa atlamış olacaksınız ya da yedi defa atlamışken bu sayı sekize çıkacak...Ve bir an, kuşkuya kapılırsınız. Elinizde değildir. Kendi kendinize sorarsınız...hayır yani, *siz* değil, *ben*. Kendi kendime hep neden atladığımı sormuşumdur. Önceleri, başlangıçta bu benim için hiç sorun değildi; kabul etmiştim, paraşütçüler arasına alınmıştım, diyelim ki özel durumum nedeniyle oraya gitmemek için bir sürü yol bulabilecekken, gitmiştim... Oraya gitmeyi kabul etmiş, çünkü yepyeni şeyler hissedeceğim izlenimine kapılmıştım. – Size şunu söylemek isterim ki, Duvignaud, bir gün Clara Malraux bana paraşütle atlamanın bir psikanalizle eşdeğer olduğunu söylediğinde, bu beni çok şaşırtmıştı... Benim için gerçekten de çok özel bir mizah anlayışıydı bu!

Aslında, bu olayın tam olarak öyle olmadığına inanıyorum. Psikanalizin bana tamamen farklı bir şeyler getirdiğini sanıyorum. Bunun tam olarak aynı alana girmediğini. Burada, aslolan gerçekten güvendir. Başlayan, yani kesinlikle zorunlu hale gelen iyimserliktir gerçekten de, gerçekten de hayata olan güvendir. Bana öyle geliyor ki... Yani, mesela bu akşam söylediklerimin, Paris'e döndüğümden beri, kasım ayından beri size söylediklerimin askerlik hizmetine katılmadan önce düşündüklerimden tamamen farklı olduğunu bilecek kadar uzun bir zamandır tanıyorsunuz beni. Tam olarak alakasız da değilmiş gibi geliyor bana, gene de ortak bir ilinti varmış gibi geliyor, ne

pahasına olursa olsun güven duymak zorundasınız düşünün, ve bir şeyi reddetmeniz mümkün değil, ...yadsımak mümkün değil, sözgelimi nihilizme hatta anlıkçılığa sığınmak mümkün değil, hatta artık anlıksallaştırmak bile mümkün değil çünkü! Karşınızda boşluk ve bir anda atlamanız gerekiyor. Bir anda korkunuzu yenmeniz, bir anda vazgeçmeyi reddetmeniz gerekiyor. Ve sonra... ve sonra kendinizi fırlatacaksınız. Ben on üç kez atladım ve on üç kez fırladım. On üç kez vazgeçme arzusuna kapıldım, kendime şöyle demeyi geçirdim içimden: "Tamam, hiç değmez, şunun şurasında, eğer reddedersem, şimdi, tamam, brövem var, bunun hiçbir önemi yok, korkup vazgeçebilirim." Tam olarak bu değildi... Eğer hayatta bir kez olsun şu sezgiye kapılmış, şey olma duygusuna kapılmışsam... yani cesaretli olma demek istiyorum – ama beylik anlamda değil, anlaşıldığı anlamda, sürekli kendini aşma anlamında... o tamamen nedensiz eylemi yaparken, kendimi dört yüz metre yükseklikten boşluğa atarken, şey gibi yankılanan, faşist yankılanmaları olan o eylemi yaparken olmuştur. Sahiden: faşist yankılanmalar. Çünkü paraşütçü olmak, herhangi bir şey değildir. Bu tek bir şeyi hedefleyen, sürekli olarak Cumhuriyet'i yok etmeyi hedefleyen insanlardan oluşan bir ortam olan bir ortamda yaşamak demektir. Tamam, yani, albaylar dönemindeki Cezayir'in ne olduğunu bilirsiniz. Tamam, gene de atlamak gerekiyordu, çünkü eğer bunu yapmamış olsaydım, bu akşam burada olamazdım herhalde. Ne pahasına olursa olsun, kendimi boşluğa fırlatmam ve ne pahasına olursa olsun, bu zorluğu kabullenmem, şimdi gelecek günlerin zorluğuyla yakınlıklar kurmam, durumla paralellikler kurmam gerekiyordu... çünkü belki ben bir entelektüelim, çünkü her zaman biraz özel yakınlaştırmalar yapma eğilimdeyim... Mutlak surette fırlamam gerekiyordu. Başka türlü davranmam mümkün değildi. Atlamak zorunluydu, bunun bir anlamı olabileceğine ve insanın kendisinin bile bilmediği yansımaları olabileceğine ikna olmak için kendini atmak zorunluydu. Benim için bunun, kesinlikle bireysel bir düzlemde, kesinlikle tartışılmaz yansımaları oldu: 1958'den önce kendimi kabullenemeyişim, şimdiyse bunu sık sık, sürekli

olarak başarabilmem, kendimi tanımlayamazken şimdi bunun altından tam anlamıyla kalkabilmem ve hatta bunun benim için artık bir sorun oluşturmaması, gerçekten. Daha genel bir açıdan da önemli görünüyor: Burada bulunmamızın nedeni, hepimizin az ya da çok bir dergiye katkıda bulunuyor olması ve bu dergi kendini arıyor, iki yıldan beri kendini arıyor...Bu sadece benim kişisel izlenimim: ben onun fırlaması gerektiğine inanıyorum, atlamayı kabul etmesi gerektiğine. Hepsi bu.

Kléber Chrome

Nedir elmalar? Neden elmalar? Ne diye elma ağacı? Elma ağacının çoğu zaman kendi mevcudiyetinden emin olduğu bilinir ve onun varlığı ve işlevinin geçerliliği, tutarlılığı konusunda sorular sormak gereksiz, hatta tehlikelidir. Ama eninde sonunda öyle bir an gelir ki, herkesin bir kesinlik olarak gördüğü şey görevini yerine getirmez olur, hareketi kanıtlamak için yürümek, yaşamayı kanıtlamak için nefes almak yetersiz kalır. O andan itibaren her şey sorulara dönüşür ama cevapsız sorulara: daha dışa vurulduğu an, sorgulamanın yıkıcı olmaktan öte bir etkisi yokmuş gibidir: sorgulayan, gerçeği, kanıtı arayıp bulayım derken olsa olsa kuşkuyla karşı karşıya gelir. Hem zaten, sorgulayan *ben* artık var olduğundan bile emin değilken, nasıl bir sorgulama yapılabilir ki?

Sözde boğulmuş da bulunmuş, zamanlarının önemli bir kısmını yalnızca onun kimliğinin gerçekliğini kanıtlamaya çalışmakla geçiren gizli servislerin casus diye aradığı sözde kaçak (oysa elimizde ona ait bir nüfus cüzdanı sureti, bir adli sicil ekstresi, bir ihbarname, telefon kayıtları, bir arama tutanağı ve güvenilirliğiyle tanınan kişilerin, mesela bir berber, bir tahsildar ve bir kafe garsonunun verdiği çeşitli ifadeler bulunduğundan, bu kimlik iyiden iyiye doğrulanmıştır), takma adlarla, sonradan soyadına atfedilecek yazılar kaleme alan sözde gazeteci Kléber Chrome, adının biraz fazla güven verici madeni-askeri tınısına rağmen kendini sorgulamak, varlığının gerçekliğini sınamak için haklı nedenlere sahipmiş gibi görünüyor: büyü-

leyici ama çoğu zaman düş kırıklığı yaratan bir girişim: izleri silici, anıları budayıcı, bellek yıkayıcı (bunlar bu kahramana yakıştırılan takma adlardan birkaçı) bütün tuzaklarını kursa da, her türlü yaklaşımı denese de, hile üstüne hile, sahtecilik üstüne sahtecilik yapsa da, uyanıklık ya da zekâsızlıktan değil ama çoğu zaman harekât alanının tutunacak bir dal sunmaması yüzünden, zaman zaman grotesk olabilecek kadar cılız bir sonuçtan başka bir şey elde edemiyor: öyle görünüyor ki, çıkışlar yanıltıcı, anahtarlar hiçbir kapıyı açmıyor. Gerçi Kléber Chrome, belli bir yöntemi de safdışı etmeyen bir sebatla gayretini sonuna kadar götürmeye çalışıyor ama anılarıyla, şehirle, zamanla, mekânla, dostlukla, aşkla, acıyla, hatta edebiyatla cebelleşse de, dönüp durmaktan başka bir şey yaptığı yok; sonuç itibarıyla, bir tek ölüm var sanki, yaşamın aşikârlığını başlatacak sınırı çizebilecek olan.

Gerçeğini arayan yazı serüvenini satır aralarında belli eden şu nafile arayışın izidir kitap: kuralları son derece basit ama oynanışı fena halde umutsuzca karmaşık bir oyun.

Maurice Nadeau'ya Mektup

7 Temmuz 1969, Pazartesi

Sevgili Maurice Nadeau,

Geçen Salı söylediğim gibi, bu mektubu hem şu anki projelerimden sizi haberdar etmek, hem de bunları her zamankinden biraz daha ayrıntılı olarak ortaya dökerek açıklığa kavuşturmak ve bir sıraya koymak için yazıyorum.

La Disparition'u tamamladığım geçen Aralıktan beri, aslında çoğu ilginç, pek çok "ısmarlama" çalışma yaptım: 'go' oyunu üzerine küçük bir inceleme (Roubaud ve Lusson'la); *Enseignement programmé* dergisi için, Queneau'nun "Size göre bir masal"'da yaptığının tam tersini yaparak, çizgisel bir örgütlenme şeması geliştirdiğim oldukça uzun bir üslup alıştırması: verili durum (servis şefinden zam istemek) her türlü varsayımları, seçenekleri ve kararlarıyla bir sayfalık bir şemaya sığarken, bütün olasılıkları arka arkaya taramak için, iri harfler kullanmadığım çift sütunlu 22 sayfa gerekti; tekrarlar üzerine dayanan bu araştırma bir hayli ilginç ve eğlendirici bir sonuç verdi, öyle ki birkaç ay sonra bundan Alman radyosu için (Saarbrücken, Köln, vs.) radyofonik bir skeç (*Hörspiel*) çıkardım; bu ısmarlama çalışmalara, ısmarlama olmayan ama gene de beni neredeyse üç ay uğraştıran birini daha ekliyorum, Lipogram[4] tarihçesi üzerine yazdığım şu makaleyi.

4 Alfabenin bir ya da birkaç harfinin kullanılmamasına dayanan edebiyat metni. G. Perec'in *La Disparition*'u buna bir örnektir. (Ç.N.)

Bütün bu süre içinde, yani neredeyse bir yıl boyunca, ne gerçekten yeni bir kitaba başlayabildim, ne de taslağı şöyle böyle çıkarılmış olanlara devam edebildim.

La Disparition'a başladığım dönemde (Aralık 1967'de) yapmakta olduğum her şeyi tamamen bir kenara bıraktım; o sıralar kabaca üç projem vardı:

İlki Marcel Bénabou'yla gerçekleştirdiğimiz, "Fransız Edebiyatında Otomatik Üretim Üzerine Genel Bir Projeye İlişkin İlk Çalışmalar" (PALF) gibi alçakgönüllü bir başlığı olan ortak bir çalışmaydı; proleterlerin çekiciliklerinden hiçbir şey kaybetmediklerini, bütün ülkelerdeki papaz evlerinin birleşmek zorunda olduklarını, étoile ile concorde arasında champs-élysées olduğunu ve bir dikiş makinesi ile bir şemsiyenin ancak bir otopsi masasında bir araya gelebileceğini Robert ve Littré sözlüklerinin çürütülemeyecek destekleriyle kanıtladığından, hiç tereddüt etmeden söyleyebilirim ki, dikkate değer bir çalışma bu. Bu çalışmayı tamamlamamızı engelleyen tek şey, doğal, ve karşılıklı diyebileceğim tembelliğimiz oldu ama çok yakında yeniden işe koyulmaya kesin kararlıyız. Bu çalışmanın birkaç parçası için Faye'e söz vermiştik (70'in ikinci yarısına doğru çıkacak olan, "Çeviri" konulu bir sayı için); gelecek yıl başı bunu size verebileceğimizi düşünüyorum.

İkinci projemin başlığı şöyleydi:
AĞAÇ
Esther ile Ailesinin Hikâyesi

Baba ve anne tarafımın ve bana ana babalık etmiş olanların soy ağacının olabilecek en ayrıntılı betimlemesi bu. Adından da anlaşıldığı gibi ağaç biçiminde, düz bir çizgi halinde gelişmeyen, biraz müfredatlı ders kitapları gibi tasarlanmış, baştan sona okunması zor ama içinde sürekli birbiriyle kesişen birçok hikâye bulabileceğiniz (bir ek halinde değil ama kitabın gerçek, hatta temel bir bölümünü oluşturacak bir dizin yardımıyla) bir kitap bu. Bu projeye şimdiden çok vakit ayırdım; özellikle altı aydan fazla bir zaman boyunca, haftada bir defa halamla (kita-

bın odak kişisi) röportaj yaptım; birkaç redaksiyon taslağı hazırladım ama tam anlamıyla bu işe koyulmam için daha bir hayli soruşturma ve düzenleme yapmam gerekecek. Bu çok önem verdiğim bir proje ama gerçekten başlamaktan biraz korktuğumu düşünüyorum.

En ilerlemiş olan, ilke olarak en fazla sarılmam gereken üçüncü projemin başlığı şuydu:

YAŞ

Ben buna daha 1966'da, galiba *Uyuyan Adam*'dan hemen sonra başlamıştım. Bir anlatıydı ya da daha açık söylemek gerekirse, André Gorz'un *Les Temps modernes* dergisinde "Yaşlanma" başlığı altında yayımlanan bir metnini geliştirip açımlayan bir metinler dizisiydi; bunun devamında, kaba hatlarıyla, *Şeyler* ve *Uyuyan Adam*'daki yazı biçimine bağlı kalarak otuz yaşın getirdiği (ilk başlık *Otuzların Mekânları*'ydı) o karmaşık gelip geçicilik, yıpranma, bezginlik ve doygunluk duygularını yakalamaya, tanımlamaya, doyurmaya çalışıyordum.

La Disparition'un tam ortasındayken bu projeyi tekrar düşündüğümde, bunları biçimsel bir zorlamaya tabi tutmaya, yani açıklayıcı ve yankı verici bir işlev edinmelerini sağlayacak, birbirine koşut ve türdeş terimlerin oluşturduğu iki seri etrafında düzenlemeye karar verdim:

L'Amarre, l'amer, la mire, la mort, le mûre, la moire, l'amour...[5]

ve

L'épars, l'épeire, le pire, le port, le pur, l'e(s)poir, le pour...[6]

5 Türkçede aynı etkiyi veremeyeceği için, Fransızcada az çok sesteş okunan ve ses benzerliğine dayanan başka sözcükleri çağrıştıran bu sözcükleri olduğu gibi bıraktık. Sırasıyla: palamar, acı, mira, ölüm, dut, hare, aşk. (Ç.N.)

6 Dağınık, örümcek, berbat, liman, arı, umut, lehinde. (Ç.N.)

(Bunlara şunlar da eklenebilir, eklenmeyebilir de: la mare (su birikintisi), le porc (domuz), vs, ama le père (baba) ve la mère (anne) şart değil.)

Söz konusu olan gerçekten de yapıştırma bir yöntem değil, daha çok Leiris'in okunmasıyla, daha doğrusu daha derinlemesine yeniden okunmasıyla çakışan, biraz retorikçilerin düzenledikleri "beylik düşünceler" katalogları gibi, söylemin oluşmasına zemin hazırlayan bir dökümdü (Barthes'ın esinlediği bu "retorik alanlar" kavramı yazdıklarımı gösterme biçimimin odağını oluşturuyor: *Şeyler* maddiyatla büyülenme alanı olarak, *Uyuyan Adam* kayıtsızlık alanı olarak. Daha ilerde bunun benim için ne kadar temel bir kavram olarak kaldığını göreceksiniz). "Söylemek istediğim" şeylerin tamamı bu çifte döküm arasında yer alıyordu: yaşlanma (la mûre / dut), korku (le pire... la mort), çok uzak proje (la mire), dağılma (l'épars), himaye (l'amarre, le port), bezginlik (l'amer), konforun pırıltısı (la moire), vs.

Bu kitaba tekrar başlamak ya da başlamışken devam etmek için defalarca küçük gayretler gösterdim. Biçimsel çerçevesi çok hoşuma gidiyordu ve hâlâ da gidiyor ama bilgiçlik taslama pahasına, ortaya koyduğu sorunsal diyeceğim şey beni artık fazla ilgilendirmiyor. İçselliğimin sorunlarına karşı biraz mesafeliyim; daha doğrusu, artık onları gerçek hareket noktaları olarak göremiyorum; aslında, sanki "anlatı"dan fazla bir şey beklemiyormuşum, daha büyük tasarılara ihtiyacım varmış, hâlâ da varmış gibi geliyor bana.

Kısa bir süre sonra, ama bu projeyi tekrar ele almak için gereken itici gücü gerçekten bulamadan, *Yaş*'ı, içinde bir çeşit açıklama, *Uyuyan Adam*'da çizilen portreyi tamamlayan bir "sanatçının portresi", yazar üzerine bir saptama gibi durduğu on yıllık, hatta yirmi yıllık daha geniş bir planın içine kattım; bu planın uzantıları, *Şeyler*'de ortaya konan dönem üzerine bir saptama ile *La Disparition*'da ortaya konan yazı üzerine bir saptamayı oluşturacaktı. Bu genel plan ve belki de *Yaş*'ın getireceği bu açınsamayı artık eklemesem de, bu üç saptama hâlâ duruyor: Aslında burada özellikle nerede durduğumu biraz daha iyi

bilme ve projelerimi geçmişte ürettiklerimin neredeyse tamamının, nasıl söyleyeyim, biraz daha iddialı bir şeye başlamamı sağlayan bir dizi basamaktan ibaret olduğu bir bütünlük eksenine göre geliştirme arzusunu görmek lâzım. Bu kitap ister *Kayıp Zamanın İzinde*, ister *Oyunun Kuralı*[7] (bunu ironik bir biçimde dile getirmek gerekirdi kuşkusuz ama öte yandan, *La Disparition*'un üzerimdeki tutukluğu aldığı ve ileri birkaç adım atmamı sağladığı oranda [benim için bu çok açık] daha geniş çaplı bir projeyi fazla korkuya kapılmadan ya şimdi göze alabilirim ya da asla).

Çatısı ilk kez geçen yıl ortalarında kurulan ama o zamandan beri epeyce düzeltiye uğrayan bu genel proje 4 kitap etrafında eklemlenen ve gerçekleştirilmesi en az on iki yılımı alacak geniş bir otobiyografik bütün: bu rakamı rastgele vermedim; bu dört kitabın sonuncusunun diğer üçünün tamamlanması için gereken zamanı alacak redaksiyonu için gereken zamana tekabül ediyor. Dördüncü kitap oldukça acayip ama bir o kadar da heyecan verici olduğunu düşündüğüm bir fikirden doğdu:

Paris'te anılarla, olaylarla ya da hayatımın önemli anlarıyla bağlantılı sokaklardan, meydanlardan, kavşaklardan oluşan on iki yer seçtim. Her ay bu yerlerden ikisini anlatıyorum; ilkin, o yerde (bir kafede ya da sokakta) olabildiğince yansız bir tavırla "gördüklerimi" betimliyorum, mağazaları, birkaç mimari ayrıntıyı, birkaç minik olayı sıralıyorum (geçen bir itfaiye arabası, bir şarküteriye girmeden önce köpeğini bağlayan yaşlı bir bayan, bir taşınma, afişler, insanlar, vs.); ikinci adımda, herhangi bir yerde (evde, kafede, büroda) o yerden aklımda kalanları betimliyorum, bunların çağrıştırdığı anıları, oralarda tanıdığım insanları anlatıyorum. Tamamlanan her metni (birkaç satır da tutabilen, beş altı sayfaya, hatta daha fazlasına da yayılabilen) bir zarfa koyup balmumuyla mühürlüyorum. İki yılın sonunda mekânlarımın her birini, önce anı tarzında, ikinci adımda da yerinde yapılmış gerçekçi betimlemeyle iki defa betimlemiş olacağım. Böylece on iki yıl boyunca, bana ABD'de çalışan Hintli bir matematikçi tarafın-

7 *Oyunun Kuralı* (La règle du jeu): Fransız yazar Michel Leiris'in romanı. (Ç.N.)

dan temin edilen bir cetvele (12 satırlı ve sütunlu ortogonal Latin kareleri) göre çifte mekânlarımın yerlerini değiş tokuş ederek tekrardan başlıyorum.

Ocak 1969'da başladım; Aralık 1980'de bitirmiş olmam gerekir! O vakit 288 adet mühürlü zarfı açacak, dikkatle tekrar okuyacak, onları tekrar kopya edecek, gerekli endeksleri hazırlayacağım. Nihai sonuç hakkında çok net bir fikrim yok ama bu çalışmada mekânların eskidiğinin, yazımın eskidiğinin, anılarımın eskidiğinin aynı anda topluca görüleceğini düşünüyorum: Bulunan zaman kayıp zamana karışıyor; bu projeye bağlı zaman, onun yapısını ve zorunluluğunu oluşturuyor; artık kitap geçmiş bir zamanın yeniden kurulması değil ama akıp giden zamanın ölçüsü oluyor; o ana kadar hiç önemi olmayan bir zaman olan, bilmezden gelinen ya da ancak keyfi olarak yeniden kurulan (*L'Emploi du temps* [Zaman kullanımı]), daima kitabın yanında kalan (Proust'ta bile) ölü bir zaman olan yazı zamanı burada temel eksen haline geliyor.

Bu proje için henüz bir isim bulmadım; *Loci Soli* (ya da *Soli Loci)* ya da sadece *Yerler* olabilir.

Yani otobiyografi çalışmam (sonunda ayda iki metin yazmaya indirgenen) bu proje çerçevesinde oluşacak üç kitaptan meydana geliyor.

Birincisi (gerçekleşme sırasına göre değil mantık sırasıyla) size daha önce de bahsettiğim ailemin hikâyesi.

İkincisi tamamen unuttuğum ve günün birinde birdenbire geri gelen çok eski bir proje. Başlığı:

UYUDUĞUM YERLER

Uyuyan Adam'daki gibi *Kayıp Zamanın İzinde*'nin ilk paragraflarından yola çıkıyor. Kuşkusuz insanların pek çoğu gibi ben de karanlıkta yattığım zaman neredeyse hiç çaba harcamadan eski bir odayı gözümde canlandırabileceğimi, yatağa göre duvarların, mobilyaların, kapı ve pencerelerin yerini yeniden bulabileceğimi ve vücudumun odaya göre aldığı şeklin bende bıraktığı izlenimler bütününü neredeyse fiziksel olarak yeniden

hissedebileceğimi fark etmişimdir. *Uyuduğum Yerler* bir tür odalar kataloğu olacak, bu bölmelerin en ince ayrıntılarıyla (ve bunlara bağlanan anılarla birlikte) aktarılması bir tür akşam otobiyografisinin taslağını oluşturacak.

Üçüncü kitap bir macera romanı. Bir çocukluk hatırasından doğdu; ya da daha açık söylersek on iki-on üç yaşlarıma doğru ilk psikoterapim sırasında iyice geliştirdiğim bir fantazmadan. Onu tamamen unutmuştum; Eylül 1967'de Venedik'te kafayı epey bulduğum bir akşam geri döndü; ama bundan bir roman çıkarmak düşüncesi aklıma çok daha sonra geldi. Kitabın başlığı:

W

W Ateş ülkesinde bir yerde bir ada. Orada, göğüs kısmında siyah büyük bir *W* yazılı beyaz eşofmanlar giymiş bir atlet ırkı yaşıyor. Hemen hemen bütün hatırladığım bu. Ama W'yi çok anlattığımı (sözle yada çizgiyle) ve bugün W'yi anlatırken çocukluğumu anlatabileceğimi biliyorum.

İlke olarak, *W* yazılacak üçüncü kitaptı; onu 1975 ya da 1977 için öngörmüştüm! Ama altı hafta var ki, onu hemen yazmaya koyulmaya neredeyse kararlıyım. Bunu açıklamak zor. Ama *Uyuduğum Yerler*, şu aşamada yalnızca uzak bir proje, tek bir not yok elimde ve sürüyle ajanda, hatıra defteri, günlük vs. bulmamı, toparlamamı, ortaya çıkarmamı gerektirecek. *Ağaç*'a gelince, bunun için gereken belgeleri de henüz toplayamadım ve size söylediğim gibi, bu işe balıklama atlamakta biraz tereddüt ediyorum.

Buna karşılık *W* beni heyecanlandırıyor: bir macera romanı, bir seyahat romanı, bir eğitim romanı (Bildungsroman!); Jules Verne, Roussel ve Lewis Carroll!

Kaptan Grant'ın Çocukları'nı taklit eden ilk taslaklarım beni çok heyecanlandırdı ama sonuçta bunların pek tatmin edici olduğunu sanmıyorum. Daha sonra, gene Jules Verne'in etkisi altında kendi kendime şöyle dedim, madem ki Jules Verne zamanının bilimlerinin belli bir imgesini yansıtmıştı (olguculuk, bi-

limcilik, sihirli elektrik, sömürgeleştirme tarihi, vs.), ben de aynı şeyi yapma iddiasında bulunabilir ve maceralarımla W toplumunun tasvirini psikanalizin (beklenebileceği üzere), etnolojinin, bilgisayar teknolojisi ve dilbilimin, vs verilerine dayandırabilirdim. Ama ilk heyecan geçtikten sonra, *Fragments d'un Ninipotch* (Bir Ninipotch'tan parçalar) başlıklı, altı aydan fazla dayanamadığım (çok eğlenceli kimi bölümleri tekrar tekrar okudum ama bütünün pek berbat olduğunu düşünüyorum) benzeri eski bir projeyi hatırlayıp kendi kendime ihtiyat tavsiyesinde bulundum.

Aşağı yukarı üç hafta oluyor, böyle bir projeye en uygun düşecek biçim tefrika romandır dedim kendi kendime. Beni her gün yeni bir icada, her biri kendinden önce geleni başarıyla tamamlayacak ve gizem ve gerilim (ya da yarıda keserek bekleme) içinde ertesi günkü bölümün devamını hazırlayacak epizotlar oluşturmaya mecbur eden bir gazeteye düzenli aralıklarla yazı teslim etmeyi anlıyorum ben bundan (bugün tefrikaların çoğunda yapıldığı gibi, daha önceden tamamlanmış bir romanın sonradan bölüm bölüm yayımlanması şeklinde değil).

Bu fikir de heyecanlandırdı beni; kendi kendime tefrikanın romanın en güzel buluşlarından biri olduğunu ve Balzac'ı, Zola'yı, Eugène Sue'yü, Dumas'yı, Sterne'i *and so on* mümkün kıldığını söyledim. Anında Beuve-Méry'ye yazarak ondan "work in progress"imi her gün yayımlamayı kabul edip etmeyeceğini sormaya karar verdim. Düşündükçe kendi kendime, bir kere Beuve-Méry'nin herhalde kabul etmeyeceğini, ikincisi her gün zorlanmanın herhalde çok fazla geleceğini, ve üçüncüsü, adları geçen yazarların tefrikanın zorlamasına rağmen –bu zorlamalar yüzünden değil– büyük yazarlar olduğunu düşünmenin daha doğru olacağını söyledim.

Artık üç hafta önceki kadar zorunlu görünmese de, bir tefrika fikri bana hâlâ büyüleyici gelmeye devam ediyor. Her gün yazı teslim etmenin insanı çok zorlayacağını kabul ederek, haftalık ya da iki aylık bir yayın düşünülebilir. Bu fikre sıcak bakıyorsanız, *La Quinzaine* için ilginç olabilir mi dersiniz? Doğrusu, bu soruyu ortaya atarken, E'nin yokluğunun *La Disparition* için

oynadığı rolü *W* için oynayacak bir dış uyaranın benim için gerçekten vazgeçilmez olup olmadığını sordum kendime: yazmak daima zor (hâlâ geçmişteki kadar zor) ve bir hikâye, bir macera, epizotlar ve yan olaylar anlatmak daha da zor: tek gerçek sorun elbette başlamakta. Gerçekten başlarsam ve o vakit hâlâ tefrikaya başvurmaya ihtiyacım olduğuna inanıyorsam, *W*'nin başını size vereceğim; ama muhtemelen o zaman şimdi bende eksik olan yöntemi, ritmi, üslup ve hareket noktalarını (mesele bunların eksikliği değil; aslında fazlasıyla var, her biri mümkün ama hiçbiri beni gerçekten ateşlemiyor) bulmuş olacağım.

İçinde bulunduğum durum aşağı yukarı bu işte: yeni bir kitaba başlamak üzereyim ve önümüzdeki yıllar için de çok yüklü bir program oluşturmuş durumdayım. Bu otobiyografik bütün için genel bir başlığım yok. Zaten, her bir projenin, âdet olduğu üzere otobiyografi adı verilen şeyle ancak uzaktan ilgili olduğunu fark edeceksiniz: *W* gerçekten bir romandır; *L'Arbre* (Ağaç) ise bir saga, bir ağaç-roman (tıpkı nehir-roman dendiği gibi).

W'yi ne zaman bitireceğimi hiç bilmiyorum. Şimdiki halde her yana yalpalamakta ama yaz sona ermeden düşüncelerimin biraz daha düzene gireceğini sanıyorum.

Dostane duygularımı kabul edin, sevgili Maurice Nadeau.

Sonbahar Gnokkileri[8] *ya da Benimle İlgili Birkaç Soruya Cevap*

Sokağın karşı tarafında, çatı pervazında üç güvercin uzun süre hiç kıpırdamadan durdular. Üzerlerinde, sağ tarafta bir bacanın dumanı tütüyor; ürkek serçeler yağmur oluklarının tepesine tünemiş. Aşağıda, sokakta gürültü var.

Pazartesi. Sabahın dokuzu. İki saattir uzun zaman önce söz verdiğim bu metni yazıyorum.

İlk soru şu elbette: Neden son dakikayı beklediniz? İkincisi: Neden bu başlık, neden bu başlangıç? Üçüncüsü: Neden sorular sorarak başlıyorsunuz?

O kadar zor olan ne? Sadece bir avuç dostumu gülümsetecek, oldukça kapalı bir sözcük oyunuyla başlamak neden? Erken kalktığımı anlasınlar diye yansızlığı oldukça sahte bir betimlemeyle devam etmek neden? Çünkü çok geç kalmıştım ve geç kaldığım için rahatsızdım, tam da arkadan gelen şu birkaç sayfadaki söylem beni rahatsız ettiğinden, geç kaldığım çok açıkken, ben geç kalmış olmaktan rahatsızdım. Rahatsızım. Can alıcı soru şu: Neden rahatsızım? Rahatsız olmaktan neden rahatsızım? Rahatsızlığımı haklı çıkarmaya mecbur kalacak mıyım? Yoksa beni rahatsız eden şey haklılığımı göstermek zorunda olmak mı?

8 Bir çeşit peynirli, yumurtalı İtalyan yemeği.

Uzun sürebilir bu. Varlığı üzerine yazılar döktürmek, kendi çelişkiler bulamacına yapışıp kalmak edebiyatçının mayasında var: bilinçli ve umutsuz, yalnız ve sorumlu, suçluluk duygusunu okkalı sözlere döken geveze, vs. Bu yıllardır böyle sürüyor ve işe yaramaya başlıyor. Her halükârda ben bunu hiçbir zaman çok ilginç bulmadım. Entelektüellerin davasını soruşturmak bana düşmez, ben sanat sanat içinmiş, güdümlü sanatmış, bu kargaşanın içine düşmeyeceğim...

Benim sorunum daha çok ulaşmak, gerçeğe ulaşmak demiyorum (neden onu herhangi birinden daha iyi tanıyacakmışım ve dolayısıyla, hangi hakla söz alacak mışım?), geçerliliğe ulaşmak da değil söylediğim (sözcüklerle aramdaki bir sorun bu), derdim daha çok içtenliğe ulaşmak. Bu ahlaki bir sorun değil, pratik bir sorun. Kuşkusuz, kendi kendime sorduğum tek soru bu değil ama bana neredeyse sürekli bir biçimde en can alıcı görünen tek soru. Ama sorguladığım şey tam da içtenlikken, nasıl (içtenlikle) cevap vermeli? İyice arınmış bir bilincin, iyice cilalanmış bir bilginin, titizlikle uysallaştırılmış bir yazının bilmem kaçıncı yansımasından ibaret bir otoportre sunan aynalar oyunundan bir kez daha kaçmak için ne yapmalı? Sanatçının akıllı maymun olarak portresi mi?: Bir palyaço olduğumu "içtenlikle" söyleyebilir miyim? Önceki paragraflar boyunca sıralanan soru işaretlerinin art arda dizilişiyle uzun zaman önce tescillenmiş bir mecazı (şüpheyi) içeren retorik ıvır zıvıra karşın içtenliğe ulaşabilir miyim? Az çok incelikli bir biçimde dengelenmiş birkaç cümleyle bu işin üstesinden gelmeyi gerçekten umut edebilir miyim?

"Araç, sonuç kadar gerçeğin de bir parçasıdır..." Uzun zaman var ki bu cümle aklımdan çıkmıyor. Ama işin içinden özlü sözlerle, alıntılarla, sloganlarla ya da aforizmalarla çıkacağıma inanmam gitgide zorlaşır oldu; bunlardan koca bir stok tükettim: "Larvatus prodeo", "Kendimi aşmak için yazıyorum", "Open the door and see all the people", vs, vs. Bazıları beni hâlâ büyüleyebiliyor, heyecanlandırıyor, öğreticilikten yana daima zengin bir havaları var ama insanlar onları canlarının istediği gibi kullanıyor, onları terk edip sil baştan geri alıyor, tam da kendilerinden beklenen uysallıktalar.

Gene de... Gerçekten cevap vermemi, gerçekten benim cevap vermemi sağlayacak doğru soru nedir? Ben kimim? Ben kimim? Neredeyim?

Aştığım birkaç yol var mı ölçebileceğim? Eğer bir gün kendime gerçekten hedefler tespit etmişsem, tespit ettiğim bu hedeflerden birkaçını gerçekleştirdim mi? Bir zamanlar ne olmak istediysem şimdi oyum diyebilir miyim bugün? İçinde yaşadığım dünyanın benim hayallerime cevap verip vermediğini sormuyorum kendime, çünkü bir defa hayır diye cevap verirsem, fazla yol almamışım hissine kapılacağım. Ama sürdürdüğüm hayat istediğimle, beklediğimle örtüşüyor mu?

Başlangıçta her şey basit görünüyor: yazmak istiyordum ve yazdım. Yaza yaza yazar oldum, önce, uzun zaman sadece kendim için, bugünse başkaları için. İlke olarak artık kendimi kanıtlamaya ihtiyacım yok (ne kendi gözümde, ne de başkalarının gözünde): ben yazarım, bu bir olgudur, bir veri, bir kesinliktir, bir tanımlamadır; yazabilirim ya da yazmam, haftalar ya da aylarca yazmadan durabilirim veya "iyi" ya da "kötü" yazarım, bu hiçbir şeyi değiştirmez, bu benim yazarlık etkinliğimi paralel ya da tamamlayıcı bir etkinliğe dönüştürmez; ben yazmaktan başka bir şey yapmıyorum (yazacak zaman kazanmanın dışında), başka bir şey yapmayı bilmem, başka bir şey öğrenmek istemedim...Yaşamak için yazıyorum ve yazmak için yaşıyorum ve yazıyla hayatın tamamen birbirine karıştığını hayal etmek benim için hiç de uzak bir şey değil: ben bir taşra inzivasının en kuytu köşesinde sözlüklerin arkadaşlığıyla yaşayabilirdim, sabah ağaçlıklarda dolaşır, öğleden sonra birkaç sayfa karalar, akşam belki de biraz müzik dinlerken dinlenir, yorgunluğumu atardım...

Şurası gerçek ki, insan benzer düşüncelere kapılmaya başlayınca (bunlar sadece karikatür de olsa), kendi kendine birkaç soru sorması acil hale geliyor...

Nasıl yazar olduğumu kabaca biliyorum. Nedenini tam olarak bilmiyorum. Acaba var olmak için, sözcük ve cümleleri

sıralamaya mı ihtiyacım vardı gerçekten? Birkaç kitabın yazarı olmak, var olmam için yeterli miydi?

Var olmak için başkalarının beni göstermesini, beni tanımlamasını, beni kabul etmesini mi bekliyordum? Ama neden yazı yoluyla? Sanırım aynı nedenlerden dolayı uzun zaman ressam olmak istedim ama yazar oldum. Neden ille de yazı?

Yoksa *söyleyecek* son derece özel bir şeyim mi vardı? Ama ne söylemiştim? Söylenecek ne vardı? Var olduğumu söylemek mi? Yazdığımı söylemek mi? Yazar olduğumu söylemek mi? Neyi iletme ihtiyacı? İletmeye ihtiyaç duyduğumu iletme ihtiyacı mı? İletmekte olduğumu iletme ihtiyacı mı? Yazı diyor ki, ben buradayım ve başka hiçbir şey yok, ve işte biz gene sözcüklerin karşılıklı paslaştığı, kendi gölgelerinden başka şeye hiç rastlamadan sonsuza kadar birbirlerini yansıttıkları o aynalar sarayındayız.

On beş yıl önce yazmaya başlarken yazıdan ne beklediğimi bilmiyorum. Ama bu arada, yazmanın üzerimde uyandırdığı –ve hâlâ uyandırmaya devam ettiği– büyülenme ve bu büyülenmenin ortaya çıkardığı ve içinde barındırdığı zaafı anlamaya başlıyorum sanki.

Yazı beni koruyor. Sözcüklerimin, cümlelerimin, birbirine ustaca bağlanan paragraflarımın, zekice programlanmış bölümlerimin siperi altında ilerliyorum. Ustalıktan yoksun değilim.

Hâlâ korunmaya ihtiyacım var mı? Ya kalkan bir prangaya dönüşürse?

Günün birinde gerçeğin maskesini düşürmek için, kendi gerçekliğimin maskesini düşürmek için sözcükleri kullanmaya başlamam gerekecek.

Projemin ne olduğunu bugün söyleyebiliyorum elbette. Ama biliyorum ki bu proje ancak şairi Site'den kovacağımız

gün tam anlamıyla gerçekleşebilecek: Gülmeden, bunun gülünç bir hadise, bir yanılsama ya da gözboyayıcı bir kahramanlık olduğu izlenimine kapılmadan kazma küreği, çekiç ya da malayı alabildiğimiz gün, biraz ilerleme kaydetmiş olmayacağız (çünkü işler de bu düzeyde değerlendirilemeyecek artık), ama dünyamız nihayet zincirlerinden kurtulmaya başlıyor olacak.

Rüya ve Metin

Yıllar boyunca gördüğüm rüyaları not ettim. Bu yazma etkinliği önce gelişigüzeldi, sonra gitgide genişler oldu: 1968'de beş rüya kaydetmişim, 1966'da yedi, 1970'te yirmi beş, 1971'de altmış!

Başlangıçta böyle bir deneyimden ne bekleyebilirim sandım, pek bilemiyorum: ama bir hayli müphem bir şekilde, bir süredir başlamış olduğum ve birinci tekil bir anlatıyla değil de, temalara göre düzenlenmiş anılardan kendi hikâyemi kotarmaya çalıştığım dolaylı bir otobiyografi projesine dahil olacakmış gibi geliyordu: sözgelimi, yaşadığım yerlerin anıları ve bu yerlere ne olduğu, uyuduğum odaların dökümü, çalışma masamın üzerinde duran ya da durmuş olan nesnelerin hikâyesi, kedilerimin ve yavrularının hikâyesi, vs. Sanki rüyalarımın hikâyesi, bu birbirine komşu ve bölük pörçük otobiyografilerle birlikte, o zamanlar bir gece otobiyografisi adını verdiğim şeyi oluşturabilecekmiş gibiydi.

Daha sonra Mayıs 1971'de bir psikanalize başladım ve o zaman bu kaydetme humması bunun erken bir belirtisi, ilk başlangıcı, bahanesi gibi göründü bana. Kuşkusuz ben de herkes gibi bu rüyaların bana beni anlatmasını, beni açıklamasını ve belki de beni değiştirmesini bekliyordum. Ama analistim bu hikâyelere itibar etmedi: fazlasıyla özenli paketlenmişlerdi, fazlasıyla cilalanmış, fazlasıyla net, tuhaflıkları içinde bile fazla açık seçiktiler ve psikanalizimin ancak bu kabuk-rüyaları kovmayı başardığım anda başladığını söyleyebilirim bugün.

Bu yüzden rüyalarımın içeriğinden söz etmeyeceğim: Günün birinde çözümlenebileceklerse eğer, fazlasıyla özen gösterilmiş cümleler, başlığı ve tarihi asla eksik olmayan, noktası virgülü ziyadesiyle yerli yerinde cümleler olmaktan çıkıp anlaşılmaz sözlere, aranıp bulunamamış sözcüklere, bir türlü dile gelmeyen duraksamalara, bunaltıcı duygulanımlara dönüştüklerinde gerçekleşebilecek bu.

Yani rüyaları kaydetme deneyimim koşulların etkisiyle benim için sadece bir yazı deneyimi oldu: ne simgelerin bir açınlaması, ne bir anlam boşalması, ne gerçeğin aydınlatılması (hatta bu metinlerin altında uzaktan uzağa, katedilen bir yolun, el yordamıyla bir arayışın betimi varmış gibi geliyor bana) ama bir söze dökme sarhoşluğu, tek başına ortaya çıkmış görünen bir metnin büyüleyiciliği: uyandığımda henüz yarı uykuluyken çiziktirdiğim ve hiçbir şeyi su yüzüne çıkarmayan birkaç sözcük bulduğum çok ender durumlar hariç, tam onu kaydetmeye başladığım anda bir ayrıntıdan ya da bir sözcükten, bozulmamış haliyle bütün bir rüya ortaya çıkıveriyordu, tıpkı bildik figürlerden, dönüp dönüp gelen temalardan oluşan şaşırtıcı biçimde berrak bir duygulanımlar dizisinin an be an eklendiği başdöndürücü bir imge gibi: her defasında rüyanın özü olan şeyi, bu hem buğulu hem inatçı, ele gelmez ve apansız, dönüp duran ve durağan şeyi, bu uzam kaymalarını, bu gözle görülür başkalaşımları, bu mümkünsüz mimarileri sihirli bir kolaylıkla yakalıyordum sanki. Kesinliğinden dolayı işi bütünüyle çarpıtan bu "yazıya dökme" girişimiyle bu rüyaların sunabileceği, hedefe giden yoldan sonsuza kadar uzaklaşıyor olsam da, sanki gece hayallerimizi şekillendirip işleyen o "endişe verici tuhaflığın" ortasında, bana olası bütün rüyaları katettiren kesinlikle düşsel bir söz zenginliğinin ortasında buluyordum kendimi: bıçak gibi keskin rüyalar, kemiksiz rüyalar, roman gibi uzun, insanı hayretlere düşüren fasılları olan rüyalar, uçup gidiveren bir anlık rüyalar, taş gibi donup kalmış rüyalar.

Bugün, neredeyse altı yıl var ki kitaba dönüştüler[9] ve ilginçtir, benden uzaklar. Bunların birer rüya olup olmadığını bi-

9 *La Boutique obscure* (Karanlık dükkân), Denoël-Gonthier, 1973, Jean Duvignaud ve Paul Virilio'nun yönetimindeki derginin eki olarak kurulan "Genelgeçer şeyler" derlemesinin ilk ve ne yazık ki son cildi.

le artık neredeyse anımsamıyorum; artık hangi başharfleri hangi yüze bağlayacağını, falanca gündüz anısının içten içe, sonsuza kadar donup kalarak hem donuk hem berrak bir izden başka şey uyandırmayacak basılı sözcükler içine hapsolmuş hangi kayıp imgeyi esinlendirdiğini bilemez hale gelen benim için bile, bunlar artık sonsuza kadar katı ve anlaşılmaz metinlerden ibaret birer bilmece olarak kalacak.

Bellek Çalışması
(Frank Venaille'la Söyleşi)

Bir anı nasıl doğar? Hatırlıyorum'da kışkırtılan anılar, su yüzüne çıkartacağım unutulmuş şeyler, geçmişin isteyerek hatırlanışı, yani unutuşun tersi vardı. Bu oldukça ilginç bir uygulama: çalışma masamın başındayım, bir kafede, bir havaalanında ya da bir trendeyim ve önemi olmayan, sıradan, unutulup gitmiş ve tekrar yakalandığı anda bende bir şeyler çağrıştıracak bir olayı bulmaya çalışıyorum. Bir bakıma, başlangıçtaki fikir bana ait değil ama onu tamamen kendime mal ettim. Fikir *I Remember*'ı yazan Amerikalı şair Joe Brainard'ın, aslında kılık değiştirmiş ama mikro anılar etrafında eklemlenen bir otobiyografi bu. *Hatırlıyorum* biraz aynı tema etrafında dönüyor, yani günlük yaşam dokusunun bir parçası olan ama sonuçta fark edilmeyen öğeleri yakalamaya çalışıyor. Bunun en açık örneği, metro biletini delmesi için memura uzattığınız andır. Buna kimsenin dikkat ettiği yoktu! Şimdi bu bir kitapta anlatılırsa belleğin bir parçası haline geliyor. Dur hele, Sceau hattında bir yerde, ki zaten artık Sceau hattı adını taşımıyor, eski metro kapılarıyla dolu hangara benzer bir şey gördüm, tamam, bütün bunlar benim için bir çeşit etkin bellek. Hatırlamaya çalışıyorum, kendimi hatırlamaya zorluyorum. Kendi kendime, yemek temasına, spor temasına, politika temasına, bir şarkıya, "tatil anıları" tarzında bir temaya bakalım diyorum, görüyor musun? *Evet, şimdilik tam olarak iki istem olduğunu görüyorum: günlük şeylerle çalışma istemi ve sonra, belleği, en azından ortaya çıkartacağın olayı gizeminden arındırma istemi. Katılıyor musun?* Evet, bu onu

arındırmak ve diyelim ki, kolektifliği içinde yeniden oluşturmak oluyor. *Hatırlıyorum*'daki çalışmada benim için en net olan şey, hatırlarken tek başına olmamam. Bu "sempatik" diyebileceğim bir kitap, demek istediğim, okuyucularla yakınlık kuruyor, okuyucular onda tam anlamıyla kendilerini buluyorlar. Bir tür bellek çağrısı gibi işliyor, paylaşılan bir şey çünkü. Otobiyografiden, insanın kendi gizli, iz bırakan anılarını keşfinden çok farklı. Ortak bellekten, kolektif bir bellekten yola çıkan bir çalışma. *Tam da sana sorular sormak istediğim bir temaya yaklaşıyorsun burada: "kolektif bellek" ve "bireysel bellek". Birincisi bana hepimizin içinden çıktığı magmaya benzer bir şey gibi geliyor. Sana gelince, sanırım seni de bu bellek ilgilendiriyor, herkese ait olan ama otobiyografinin trajik yanını görmezden gelme istemiyle dramatik niteliklerinden arındırarak sunduğun şu şeyler, kendi tarihini ortaya çıkarma istemi...*Bu başka türde bir çalışma. Ben ayrıca *W ya da Bir Çocukluk Hatırası* başlıklı bir otobiyografi de yazdım ve bütün bu otobiyografik çalışma benim için derinlerde gizli, derinlere gömülmüş ve bir bakıma inkâr edilmiş tek bir hatıranın etrafında şekillenmiştir. Sorun, diyelim ki kendi hikâyeme böyle bir yaklaşımda bulunmaktan kaçınmaktı ve aslında *Hatırlıyorum* aşağı yukarı aynı zamanda doğdu. Bunlar tam olarak birbirine paralel olmayan ama bir noktada kavuşup, bir yere yerleştirmek istedikleri şeyi enine boyuna inceleme ihtiyacıyla hareket eden farklı yollardır. Bu hemen olmaz. Hele hele, kemanlar eşliğinde ilan edilen trajik bir olay değildir hiç! Her zaman gömülü olarak kalmalıdır! Bu çocukluk otobiyografisi, fotoğraf tasvirlerinden, hatırlamadığımı üstüne basarak söylediğim bir gerçekliğe yaklaşmak için bir atlama tahtası, bir araç işlevi gören fotoğraflardan hareketle oluştu. Gerçekten de, ayrıntıya, doğruluğa verilen önem yüzünden neredeyse saplantılı denebilecek, kılı kırk yaran titiz bir araştırma sayesinde oluştu. Çözümlemedeki bu titizliğin ortaya çıkardığı bir şey var. *Hatırlıyorum* bir bakıma arada bir yerde duruyor ve ağırlığı sürekli olarak benim bu hatırayla ilişkimden yana da kayabilirdi. "İlk bisikletimin dolgun lastikleri olduğunu hatırlıyorum" diye yazdığımda, masumane bir şey değildir yaptığım! Bunun fiziksel duyumunu hâlâ hissediyorum ve görünüşte gene de nesnel. *Evet, ve bu sözde masumiyete, bu sahte nesnellik görüntüsüne gelince, sana herhangi birinin getirdiği*

ve senin hiç tanımadığın bir aileye ait olan ve böylece sana bir kurgunun öğelerini temin edecek olan bir kutu fotoğrafla da çalışabileceğine inanmıyor musun? Bunu yaptım! "Fransızların filme çekilmiş hayatları" başlıklı ve 30-36'lı yılların amatör film montajlarından hazırlanan bir televizyon programına katıldım ve bununla ilgili bir yorum yazdım. Yani, neredeyse kendi hikâyemi bulduğum belgeler üzerinde çalıştım. Bu filmlerden biri benim çocukluğumun mahallesinde geçiyordu ve izlediğimde sanki annemle, akrabalarımla berabermişim gibi olmuştum! Şu sıralar başladığım çalışmalardan birinde, kurmaca bellek diyebileceğimiz, bana ait olabilecek bir belleğe benzer bir şey var. Robert Bober'le birlikte Ellis Island üzerine bir filme başlayacağım, New York'ta, Özgürlük Anıtı'nın yakınında bir ada burası. 1880'den 1940'a kadar göçmen kabul ve seçme merkeziydi. Daha sonra müzeye çevrilen bu yerden, bilmem kaç milyon Avrupalı, en çok da İtalyanlar, Rus ve Polonya Yahudileri geçmiştir. Yani bir bakıma Amerika'nın potası gibi bir yer ve biz, ne benim, ne de Robert'in tanıdığı (çünkü biz Fransa'da kalmıştık) ama Robert Bober Berlin'den geldiği, benim ailem de Varşova yakınlarında küçük bir köyden geldiği için tanıyabileceğimiz, yaşamış da olabileceğimiz bu hareketin hatırlanması üzerine bir film yapacağız. Yani bellek üzerine ve bizim olmasa da, nasıl söyleyeyim, bizimkinin yanında duran ve üzerimizde neredeyse bizim tarihimiz kadar belirleyici olan, bizi ilgilendiren bir bellek üzerine bir çalışma! O halde, istersen, belleksleştirme çalışmasında üç görünüş var diyelim. Önce, tamamen ortaya serilmiş gündelik şeyler, sonra kendi hikâyemin geleneksel tarzda aranışı ve nihayet bu kurmaca bellek. Hatta, nasıl söylesem, "şifreleme" alanına giren, tamamen şifrelenmiş yazıyla yazılmış, *Yaşam Kullanma Kılavuzu* gibi ama tamamen iç kullanıma yönelik bir kurmacada anı öğelerinin not edilmesi olabilecek bir dördüncüsü de var. İç kullanım derken, benden ve buna duyarlı olabilecek birkaç kişiden başka hiç kimse yok demek istiyorum. Bu bir çeşit yankılanma, kurmacanın içinde alttan alta dolaşan, onu besleyen bir tema ama temaya benzemeyen bir tema... *bu da, seninle ve hayatınla ilgili bilinenlere göre x dereceli bir okumanın söz konusu olduğu anlamına mı geliyor?* Evet, biyografik ya da gündelik öğelerin araya girişi kurmacada bir işleve sahip. Bunu Burroughs

tekniğine benzetebiliriz, çünkü bu hemen hemen biyografik bir "cut-off". *Ama sen bu istemin, bu kök salma arzusunun, anı ya da bellekten yola çıkarak çalışma hırsının daha çok ölüme, sessizliğe karşı koyma istemi olduğuna mı inanıyorsun?* Bunun iz, iz bırakma düşüncesine, bir iz bırakma ihtiyacına bağlı olduğu kesin... *evet, sen yüreğini ağaçlara ya da park sıralarına çiziyorsun! Ve iki tablo üzerinde oynamaya çalışıyorsun yani bir yandan "geleneksel" bir kurmaca sunarken, bir yandan da bu kurmacada, senin kişisel tarihin bulunuyor!* Nasıl düzenleniyor bu? Nasıl eklemleniyor? Pek bilemiyorum. Ama gerçek bir unutma korkusu yaşadığım bir dönem (psikanalizden geçtiğim bir dönemdi zaten) var. *Action poétique*'te "Bir yıl içinde mideye indirdiğim sıvı ve katı bütün yiyecekleri sıralama girişimi" başlıklı bir metin yayımlamıştım! Bir günlük tutuyordum. Yediğim yemekleri not ediyordum, bu hem muazzam hem de ilginç bir sonuç veriyor. Tamamen saplantı haline gelen bir girişim! Unutma korkusu! Bu günlüğü tuttum, bütün olayları not ettim ama düşüncelerimi değil, hayır, " bir kuzu budu yedim ve bir şişe gigonda içtim" türünden durumları not ettim. *O halde, senin çalışman her halükârda "unutkan bellek"in gerçekten de tam zıttı!...* ve aynı zamanda ironiye giren bir yanı da var. Bunun nasıl işlediğini pek iyi bilmiyorum. Bak, *Hatırlıyorum*'u bir şaka, bir oyun, buna benzer uydurma bir şey olarak gören insanlar tanıyorum! Tamam. Anlamsızlık... *ya da "başyapıt"la* karşılaştırılınca ne demek istediklerini biraz anlıyorum... ama aynı zamanda bunu yazmak da çok ilginçti. Genelde hatıralardan birinin su yüzüne çıkması için bir çeyrek saatle üç çeyrek saat arasında bir dalgalanma, tamamen belirsiz bir arayış oluyordu. Ve o anda, zamanın durduğu o ânı, o önemsiz hatırayı aradığım ânı gösteren, başka bir metnin konusu olabilecek bir yığın şey ortaya çıkıyordu. *Bu arayışı, yaşanmışın anlarını kendinde bulup çıkarma istemini nasıl yaşıyorsun? Demek istediğim, bu trajik bir şey mi?* Tamam, sana söyleyeyim, bunlar o bir nevi durma ânında geçiyor! Burada tefekküre dalma gibi bir şeyin, zihni boşaltma isteminin olduğuna inanıyorum... *minicik ve aynı zamanda çok önemli bir olayı ortaya çıkarma isteminin!...* evet, zaten beni çok şaşırtan iki üç olay su yüzüne çıkmıştır. Sonra, hatırayı bulup çıkarttığınız anda, onu gerçekten sonsuza kadar durduğu yerden söküp alıyormuş izlenimine kapılıyorsunuz. *O halde, aslın-*

da yazdıkların kökende yaşanmışla bağlantılı ya da bu yaşanmışın bizzat senin tarafından düzenlenen kurmacasıyla bağlantılı. Bu yolla olaylara, hatıralara, dolayısıyla gerçeğe boyun eğdiğini düşünüyor musun? Nasıl söyleyeyim, bunun bilinçle, duyguyla, fikirle, ideolojik işlemeyle asla kavranmayacak bir yaşanmışlık olduğunu dışarıda bırakmak kaydıyla, evet! Burada psikoloji diye bir şey yok. Somut bir yaşanmışlık, *Cause commune*'de fon müziği denilen şey. Bedenin hareket ettiği ortamın düzeyinde yakalanmış yaşanmışlık, bedenin yaptığı hareketler, giydikleriyle, yedikleriyle, seyahatlerle, zamanı kullanışıyla, uzamı keşfiyle bağlantılı bütün o gündelik şeyler. Gerisi söylenmemiş, kurmacanın oluşturulmasına bu defa sözlük, ansiklopedi, hayalgücü gibi başka yollarla, zorlamalar sistemiyle yeniden dahil edilmiş de olsa, dışarıda bırakılmış. Yaşanmışa boyun eğmek titiz bir betimleme çalışması olduğundan... *o halde, bu noktadan hareketle senin gerçekçi bir yazar olduğun söylenebilir mi?* Evet. Bunu talep ediyorum. Otobiyografiyle olan bu ilişkiyi izlemeye başladığım andan itibaren, hiç durmadan değişen otobiyografik bölümler yazdım. "Falan ya da filan şeyi düşündüm" tarzında bir şey değildi bu, ama giysilerimin ya da kedilerimin hikâyesini yazma arzusuydu! Ya da rüyalarımın hikâyesini. Benim bu alandaki ustam bir Japon kadınıdır, önemsiz şeyler üzerine, mesela çağlayanlar, giysiler, hoşa giden şeyler, bir zarafeti olan şeyler üzerine, değersiz şeyler üzerine, vs bir düşünceler derlemesi diyebileceğimiz *Başucu Notları*'nı yazan Sei Şonagon'dur. Bana göre gerçek realizm işte bu: her türlü faraziyeden kurtulmuş bir gerçeklik tasvirine dayanmak. Yani bana öyle geliyor! *Yani sende sınıflandırmak, liste yapmak, aslında hiçbir şeyi göz ardı etmemek için bir ihtiyaç, bir arzu, bir zorunluluk var.* Her halükârda tasnif etsem de, envanter çıkarsam da, bir yerlerde araya girip bu düzeni bozacak olaylar çıkacağını biliyorum. Mesela *Hatırlıyorum*'un yanlışlarla tıka basa dolu olduğunu, dolayısıyla da hatırladıklarımın yanlış olduğunu biliyorum! Düzene koyma işini sürekli ve de iyi bir şekilde bozan, yaşamla yaşam kullanma kılavuzu arasındaki, insanın kendini kaptırdığı oyunun kuralı ile su yüzüne çıkan gerçek yaşamın en uç noktası arasındaki karşıtlığın bir parçası bu. *Seni dinler ve okurken, çocuk Perec'in yeniyetme ya da yetişkinden daha önemli olmadığı hissine kapılıyor insan, yaşamında geri*

kalan her şeyden üstün olduğunu vurgulamak istemediğin bir dönem sanki. Bu istemli bir şeye benziyor. Bu soruya nasıl cevap vereceğimi bilmiyorum. Böyle bir şey bana ilk kez soruluyor... Aslında, çalışmamda erişmek istediğim şey, bu çocukluğun bana geri veriliş tarzı. Bütün bir yazı çalışması artık ortada olmayan, bir an için bir iz gibi yazıda donabilen ama kaybolmuş bir şey çerçevesinde kotarılıyor. Şimdiki zamanın araya nasıl karıştığını bilmiyorum. Günün birinde Marcel L'Herbier'nin bir filminden bir fotoğraf verirler, ertesi gün ben bunu *Yaşam Kullanma Kılavuzu*'nun bölümlerinden birinde kullandım ve onun şimdiki zamanı bir hikâyeye, daha önce olmuş bir şeye kaynaklık etti. *Yani yaşanmışlığın her günü senin çırılçıplak gözler önüne serdiğin kurmacaya bir şeyler getiriyor, öyle mi? Belki de gerçekçilik burada yatıyor ve bütün bunlar bir bakıma bireyselciliğe karşı yapılıyor!* Bütün bunlar başkalarıyla paylaşılacak olduğundan, maddi bir nesneyle, başkalarına ait olacak, paylaşılacak, değiş tokuş edilecek bir kitap olarak son bulacak bir şeyin parçası olduğundan. Bütün bunlar kendi hikâyeme bir yaklaşım ama sadece kolektif, paylaşılabilir olduğu ölçüde. *Evet, sanki kitaplarından bazılarında kendi tekliğini açığa çıkarmaya önem vermiyormuş gibisin.* Fikir, *Hatırlıyorum*'u herkesin yazabileceği ama hiç kimsenin kitabın içindeki 455 adet "hatırlıyorum"u yazamayacağı, kimsenin aynı şeyleri yazamayacağı fikriydi. Tıpkı bütünlükler kuramındaki gibi, Y ile hiç paylaşmadığım hatıraları X ile paylaşıyorum ve hatıralarımızın büyük bütünlüğünde herkes kendine tek bir görüntü seçebiliyor. Bu bir bakıma, bütün bir kuşağın kendini içinde görebileceği, birleştirici bir dokunun betimidir. *O halde, işin içinde bir parça da sosyallik var!* Evet, ünanimist[10] demekten hoşlanacağım bir şey, ortaya pek bir şey koymamış olsa da ismi çok hoşuma giden bir edebiyat hareketidir bu. Kendinden yola çıkarak başkalarına giden bir hareket. Benim sempati dediğim şey işte bu, o yansıtma, aynı anda da bir çağrıyı andıran o şey !

10 Ünanimizm: "Ortak duygu, tek ruh", "uzlaşma" anlamına gelen ve bireyi toplumsal ilişkileri çerçevesinde ele alan edebiyat öğretisi. (Ç.N.)

Ellis Island
Bir Projenin Betimi

> Uzun zamandan beri izlediği Özgürlük Anıtı ona bir ışık parlaması içinde göründü. Kılıcı çekmiş kol hemen o anda havaya kalkmıştı sanki ve bu koca gövdenin etrafında o özgür hava esiyordu.
>
> Franz Kafka, *Amerika*.

Göçmen olmak belki tam anlamıyla budur: Heykeltıraşın bütün iyi niyetiyle bir meşale koyduğunu sandığı yerde bir kılıç görmek. Ve gerçekte haksız da olmamak. Çünkü Özgürlük Anıtı'nın kaidesine Emma Lazarus'un ünlü dizeleri

> *Verin bana yorgunları, yoksulları,*
> *Temiz havaya susamış üst üste yığınlarınızı,*
> *Tıklım tıklım kalabalık toprağınızın sefil fazlalıklarını,*
> *Gönderin onları bana, fırtınada sürüklenen o vatansızları,*
> *Altın kapının yanında meşalemi kaldırıyorum ben...*

kazınırken bile İtalya'nın güneyinden, Orta Avrupa'dan ve Rusya'dan gelen ardı arkası kesilmeyen göçmen akınını denetlemeye ve kısa bir süre sonra da sınırlamaya çalışmak için bir dizi yasa yürürlüğe konmuştu. 1875'e doğru Birleşik Devletler toprağına neredeyse serbest olan yabancı girişi, giderek, önce yerel ölçekte (belediye ve liman yetkili mercileri) ele alınıp uygulamaya konulan, daha sonra Federal hükümete bağlı bir

Göçmen Bürosu'nun bünyesinde toplanan kısıtlayıcı tedbirlere tabi tutulmaya başlanmıştı. 1892'de Liberty Island'dan birkaç yüz metre uzaklıktaki birkaç hektarlık küçük bir adacık üzerinde açılan Ellis Island kabul merkezi neredeyse vahşice bir göçün sonuna ve resmileştirilmiş, kurumsallaştırılmış ve deyim yerindeyse sanayileşmiş bir göçün başlangıcına işaret eder. 1892'den 1924'e kadar günde beş altı bin kişi olmak üzere on altı milyona yakın insan Ellis Island'dan geçecektir. Çoğu orada ancak birkaç saat kalacak; sadece yüzde ikisi ya da üçü geri gönderilecektir. Sonuç olarak Ellis Island, Amerikalı üreten bir fabrikadan, dış göçmenleri iç göçmenlere dönüştürecek bir fabrikadan, Chicago'daki bir mezbaha kadar süratli ve randımanlı Amerikan usulü bir fabrikadan başka bir şey olmayacaktır: Zincirin bir ucuna bir İrlandalı, Ukraynalı bir Yahudi ya da Apulia'lı bir İtalyan konur, öteki uçtan –göz muayenesi yapıldıktan, cepleri arandıktan, aşılardan ve dezenfekte edildikten sonra– bir Amerikalı olarak çıkar. Ama bu arada, yıllar ilerledikçe kabul koşulları gitgide daha sıkılaşır. Hindilerin nar gibi kızarmış olarak tabaklara düştüğü, taşı toprağı altın, toprağın herkesin malı olduğu bu masallar diyarı Amerika'nın "golden door"u yavaş yavaş kapanır. Gerçekte göçler önce savaş nedeniyle, sonra "sefil fazlalıklara" ve " kalabalık yığınlara" Birleşik Devletler'e girişi hemen hemen yasaklayan bir dizi nitel (Literacy Act) ve nicel (kotalar) ayrımcı tedbirler yüzünden 1914'ten itibaren durmaya başlar. 1924'te göçmenlikle ilgili işlemler Avrupa'daki Amerikan konsolosluklarına bırakılacak ve Ellis Island uygunsuz durumdaki göçmenler için bir tutuklama merkezinden başka bir şey olmayacaktır. Ellis Island, Birinci Dünya Savaşı sırasında ve savaştan hemen sonra, adı konmamış işlevinin sonuna kadar giderek Amerikan karşıtı eylemlerde bulunmasından kuşkulanılan kişiler (İtalyan faşistleri, Nazi yanlısı Almanlar, komünistler ve öyle olduğu sanılanlar) için bir hapishane olacaktır. Ellis Island 1954'te kesin olarak kapatılır. Burası bugün Rushmore dağı, *Old Faithful* ve Bartholdi anıtı gibi, izci şapkalı Ranger'ların idaresine bırakılan ve yılda altı ay, günde dört defa onlar tarafından gezdirilen ulusal bir anıttır.

Maksadım burada, Ellis Island'ı arzuladıkları yeni bir hayatın ilk basamağı olarak gören milyonlarca göçmenin hayallerini ve hayal kırıklıklarını hatırlamak değil, beni Robert Bober'le birlikte Ellis Island üzerine bir film yapmaya götüren koşulları çizmek de değil, sadece beni oraya bağlayan şeyin ne olabileceğini daha iyi ortaya çıkarmak: Orası tam bir sürgün yeri benim için, yani mekânsızlığın yeri, dağılıp savrulma yeri. Bu anlamda, sanki kimlik arayışım, yorgunluktan canı çıkmış memurların kürek kürek Amerikalı yarattıkları bu hurdalığı özümsemekten geçiyor, sanki o, benim tarihim olabilecek bir tarihin bir yerlerinde yazılıymış gibi, sanki olası bir otobiyografinin, potansiyel bir belleğin parçasıymış gibi ilgilendiriyor beni, büyülüyor, zorluyor, sorguluyor. Orada bulunan şey hiçbir şekilde kökler ya da izler değil, tam tersi: çit, ağıl ya da bölme veya kırılma adını verebileceğim ve benim için Yahudi olma olgusuyla çok yakından ve çok karmaşık biçimde bağlantılı, dile getirilemeyenin sınırında, şekli şemaili olmayan bir şey.

Yahudi olmanın ne demek olduğunu, Yahudi olmanın bana neler yaptığını tam olarak bilmiyorum. Gerçi apaçık bir şey bu, ama orta halli bir apaçıklık, bir özellik ama beni belirgin hiçbir şeye, somut hiçbir şeye bağlamayan bir özellik: bu bir aidiyet belirtisi değil, bir inançla, bir dinle, bir ibadet biçimiyle, bir kültürle, bir folklorla, bir tarihle, bir kaderle, bir dille bağlantılı değil. Bu daha çok bir yokluk, bir soru, bir sorgulama, bir dalgalanış, bir endişe: ardında soyut, ağır, dayanılmaz başka bir kesinliğin boy gösterdiği endişeli bir kesinlik: Yahudi olmaya yargılı olmanın kesinliği bu ve Yahudi de kurban olduğu için, hayatını ancak tesadüflere ve sürgünlere borçlu olmanın kesinliği. Dedelerim ya da annem babam Arjantin'e, Birleşik Devletler'e, Filistin'e, Avustralya'ya göç edebilirlerdi; ben uzak yakın kuzenlerim gibi Hayfa'da, Baltimore'da, Vancouver'da doğabilirdim ama bu neredeyse sınırsız olasılıklar yelpazesinde tek bir şey bana özellikle yasaktı, atalarımın ülkesinde, Polonya'da Lubartow'da, Pulawy'de ya da Varşova'da doğmak ve bir geleneğin, bir dilin, bir aidiyetin sürekliliği içinde büyümek.

Ben Fransa'da doğdum, Fransızım, bir Fransız adı taşıyorum, Georges, ve neredeyse bir Fransız soyadı: Perec. Aradaki

fark çok ufak: Soyadımdaki ilk *e*'de inceltme aksanı yok, çünkü Peretz'in telaffuz edildiği şekilde yazılışıdır Perec. Eğer Polonya'da doğmuş olsaydım, adım, mesela Mordekhai Perec olmuş olsaydı, herkes Yahudi olduğumu bilirdi. Ama ben çok şükür ki Polonya'da doğmadım ve herkesin Pérec ya da Perrec şeklinde yazdığı, neredeyse Brötonca bir soyadım var: soyadım tam olarak telaffuz edildiği şekliyle yazılmıyor.

Bu önemsiz çelişkiye, kendimden bir şeye yabancı olmanın, "bizimkilerden" farklı olan "ötekiler"e göre "farklı" ama çok da farklı olmamanın üzerinizden atamadığınız, ince sızı gibi ama ısrarcı, nahoş duygusu takılıyor: Ben ailemin konuştuğu dili konuşmuyorum, onların sahip oldukları hiçbir anıyı paylaşmıyorum. Onlara ait olan, onları onlar yapan şeyler, tarihleri, kültürleri, inançları, umutları bana aktarılmadı.

Mülksüzleştirildiğimin bilincinde oluşumda hiçbir nostalji duygusu, sırf Yahudi olduğu için bana daha yakın olabilecek şeylere karşı hiçbir özel düşkünlüğüm yok. Ben yıllardır halamın bana aktardığı anılardan yararlanarak ailemin tarihçesini yazıyor, onların macerasını, göçebeliklerini, onları her yere ve hiçbir yere sürükleyen o akıl almaz upuzun yolu, hayatta kalan herkesin artık bir yerlerde tarihlerinden yoksun bırakılmaktan başka ortak hiçbir şeylerinin kalmadığı o sürekli parçalanmayı yeniden çizmeye çalışıyorum. Ama gidip büyükbabamın Lubartow'da inşa ettirdiği kare planlı büyük evin hâlâ ayakta durup durmadığını kontrol etmeye hiç niyetim yok. Hem zaten ev falan yok artık: artık Lubartow'da Yahudi kalmadı, Robert Bober'in boş yere babasının anılarını aramaya gittiği Radom'da da.

Benim Ellis Island'da aramaya gittiğim şey, bu dönüşü olmayan noktanın bıraktığı izlenim, bu köklü kopuşun bilinci. Yoklamak, sorgulamak, sınamak istediğim, bu mekânsızlıktaki, bu yokluktaki, ize, söze, Öteki'ne dair her türlü arayışın temellendiği bu çatlaktaki köklenişim.

On binlerce Vietnamlı ya da Kamboçyalının gitgide düşman kesilen sığınaklar arayarak çürümüş tekneler üstünde kendilerini akıntılara bıraktıkları bir zamanda, çoktan eskimiş bu hikâyelere dönüp ah vah etmek belki tamamen gereksiz ol-

masa da, en azından tuhaf bir şekilde dalkavukluk gibi görünebilir. Ama bu terk edilmiş adaya yaklaşarak, bir zamanlar Ellis Island'dan geçenlerden birkaçıyla –Yahudi ve İtalyan– kurmaya çalıştığım diyalogla, zaman zaman, benim gözümde kaçınılmaz olarak Yahudi ismine bağlı şu sözcüklerden birkaçına ses verdirmeyi başarabildim sanıyorum: yolculuk, bekleyiş, umut, bilinmezlik, farklılık, bellek ve birbirlerine karşılıklı titrek ışıklarını gönderen ve isimleri Anavatan ve Vaat edilmiş Toprak olan o her şekle giren, neresi olduğu belirsiz, değişken ve kaygan iki kavram.

Ölmeden Önce Her Şeye Rağmen Yapmam Gereken Şeylerden Birkaçı

Önce yapılması çok kolay şeyler var, hemen bugün yapabileceğim şeyler, mesela

Seine'deki gezinti tekneleriyle bir tur atmak 1

Sonra azıcık daha önemli şeyler, karar vermeyi gerektiren şeyler, kendi kendime, eğer yaparsam hayatımı daha kolaylaştıracaklarını söylediğim şeyler, mesela

Neden sakladığımı bilmeden sakladığım
bazı şeyleri atmaya karar vermek 2

ya da

Kütüphanemi kesin olarak düzenlemek 3
Bazı elektrikli ev aletleri edinmek 4

ya da

Sigarayı bırakmak
(bırakmak zorunda kalmadan önce...) 5

Sonra daha derin bir değişiklik arzusuna bağlı şeyler, mesela

Tamamen farklı bir biçimde giyinmek	6
Otelde yaşamak (Paris'te)	7
Köyde yaşamak	8
Gidip oldukça uzun bir süre büyük bir yabancı şehirde yaşamak (Londra)	9

Sonra zaman ve mekân hayallerine bağlı şeyler var. Bunlar epeyce:

Ekvator çizgisinden ve tarihin değiştiği çizgiden geçmek	10
Kutup dairesinin ötesine gitmek	11
"Zamandışı" bir deneyim yaşamak (Siffre gibi)	12
Denizaltıyla yolculuk etmek	13
Uzun bir gemi yolculuğuna çıkmak	14
Göklere yükselmek ya da balonla veya güdümlü balonla bir yolculuk yapmak	15
Kerguelen adalarına (ya da Tristan da Cunha'ya) gitmek	16
52 günde deve sırtında Fas'tan Tombuktu'ya gitmek	17

Sonra henüz bilmediğim bütün o şeyler arasında keşfetmeyi çok istediğim belli şeyler var:

Ardenne'lere gitmek isterdim	18
Beyrut'a, ayrıca Prag ve Viyana'ya gitmek isterdim	19
Prado müzesine gitmek isterdim	20
Denizin dibinde bulunmuş romdan içmek isterdim (*Kızıl Korsanın Hazinesi*'ndeki kaptan Haddock gibi)	21
Henry James'i (daha başkalarıyla birlikte)	

okumak isterdim 22
Kanallarda seyahat etmek isterdim 23

Sonra öğrenmek istediğim pek çok şey var ama bunları yapamayacağımı biliyorum, çünkü bunlar ya çok zamanımı alacak ya da ancak yarım yamalak yapacağımı biliyorum, mesela

Rubik küpün çözümünü bulmak 24
Bateri çalmayı öğrenmek 25
İtalyanca öğrenmek 26
Matbaacılık öğrenmek 27
Resim yapmak 28

Sonra yazarlık çalışmama bağlı şeyler var. Çok var. Bunların çoğu belirsiz projeler; bazılarını gerçekleştirmek son derece olanaklı, sadece bana bağlı, mesela

Küçük çocuklar için yazmak 29
Bir bilim-kurgu romanı yazmak 30

bazılarıysa taleplere bağlı:

İçinde, mesela steplerde 5000 Kırgız
atlısının görüleceği bir macera
filmi senaryosu yazmak 31
Gerçek bir tefrika roman yazmak 32
Bir çizgi roman çizeriyle çalışmak 33
Şarkılar yazmak
(mesela Anna Prucnal için) 34

Sonra yapmayı istediğim bir şey daha var ama nerede yapacağımı bilmiyorum, bu

Bir ağaç dikmek
(ve onun büyümesini seyretmek) 35

Sonra artık göze alması imkânsız oysa yakın zamana kadar mümkün olan şeyler var, mesela

Malcolm Lowry'yle sarhoş olmak	36
Vladimir Nabokov'la tanışmak	37

vs. vs.
Elbette daha başka şeyler de var
Kendi isteğimle 37'de bırakıyorum

Bibliyografik İpuçları

"Doğdum", *W ya da Bir Çocukluk Hatırası*'nın otobiyografik ön notlarını içeren "Kara kaplı küçük defter"den alınmış bu parçaya bizim verdiğimiz bir başlık. Daha önce 1988'de *Cahiers Georges Perec no.2*'de (*Textuel 34/44*, no.21, Paris Üniversitesi-VII-Jussieu), s. 161-163) yayımlanmıştı (Georges Perec Vakfı).

Mayıs 1965 tarihli "Bir Kaçışın Mekânları", *Présence et Regards* dergisinde (sayı 17-18, 1975, s. 4-6 ve 32), *Georges Perec: l'homme qui veille* ("Georges Perec: Uyumayan Adam") başlığıyla çıkan yazıda ilk defa yayımlanmıştı. Burada verilen metin Georges Perec'in özgün daktilo yazısıdır (Georges Perec Vakfı). Bu hikâye Georges Perec'in 1976'da INA için gerçekleştirdiği aynı adlı filme konu olmuştur.

"Paraşütle Atlama", Georges Perec'in *Arguments* grubunun 10 Ocak 1959'daki bir toplantısının sonundaki konuşmasının transkripsiyonudur. Jean Duvignaud'dan alınmış bu toplantı kaydı, derginin "Institut Mémoires de l'Edition Contemporaine"deki arşivleriyle birlikte Olivier Corpet tarafından bize teslim edilmiştir. Bu hikâyenin epeyce hata dolu ilk versiyonu *La Scarabée internationale*'de (sayı 2, 1982, s. 77-84) yayımlanmıştı.

"Kléber Chrome" Alain Guérin'in *Quinzaine littéraire*'de (sayı 24, Mart 1967, s. 15-31) "Une Quête en Rond" başlığıyla yayımlanan bir romanı üzerine eleştirel bir nottur. Daktilo metnin orijinali Georges Perec Vakfı'nda muhafaza ediliyor.

"Maurice Nadeau'ya Mektup" (hiç yayımlanmamış), Philippe Lejeune tarafından Londra'daki *Perec Colloquium*'unda (Mart 1988) sunuldu.

Orijinal daktilo metin Georges Perec Vakfı'ndadır. Bu mektup Maurice Nadeau'nun nazik izniyle burada yayımlanmıştır.

"Sonbahar Gnokkileri ya da Benimle İlgili Birkaç Soruya Cevap" *Cause commune* (sayı 1, mayıs 1972, s. 19-20), sonra *La Scarabée internationale* (sayı 2, 1982, s. 85-88) dergilerinde yayıncı kararıyla "Otoportre" üstbaşlığıyla yayımlanmıştır.

"Rüya ve Metin" *Le Nouvelle Observateur*'de (sayı 741, 22 Ocak 1979, s. 46) yayıncının verdiği şu başlıkla yayımlanmıştı: "Uyku deneyimim". Daktilo edilmiş özgün metin Georges Perec Vakfı'nda muhafaza ediliyor.

"Bellek Çalışması" Frank Venaille'la yapılan ve "Perec, unutuşun karşıtı" başlığıyla *Monsieur Bloom*'da (sayı 3, Mart 1979, s. 72-75) yayımlanan bir söyleşinin metnidir.

"Ellis Island. Bir Projenin Betimi", *Le catalogue pour des Juifs de maintenant*'da *(Recherches,* sayı 38, Eylül 1979) [s. 51-54] yayıncının koyduğu "E comme Emigration" üstbaşlığıyla yayımlandı.

"Ölmeden Önce Her Şeye Rağmen Yapmam Gereken Şeylerden Birkaçı" (1981) Jacques Bens'in, Bertrand Jérôme'un *Mi-figue, mi-raisin* programı için hazırladığı "Ölmeden önce yapmak istediğim elli şey" başlıklı radyofonik dizi için hazırlanmış bir çalışmanın yazılı versiyonudur (France-Culture, Kasım 1981). Daktilo edilmiş özgün metin Georges Perec Vakfı'nda muhafaza ediliyor. Oldukça farklı bir liste –kayıttan hareketle– *Télérama*'da yayımlanmıştı (sayı 2070, 13 Eylül 1989, s. 15).

Georges Perec Vakfı Georges Perec derneği içinde yer almaktadır (Bibliothèque de l'Arsenal, 1, rue de Sully, 75004 Paris).

"Ben ailemin konuştuğu dili konuşmuyorum, onların sahip oldukları hiçbir anıyı paylaşmıyorum. Onlara ait olan, onları onlar yapan şeyler, tarihleri, kültürleri, inançları, umutları bana aktarılmadı. Mülksüzleştirildiğimin bilincinde oluşumda hiçbir nostalji duygusu, sırf Yahudi olduğu için bana daha yakın olabilecek şeylere karşı hiçbir özel düşkünlüğüm yok. Ben-yıllardır ailemin tarihçesini yazıyor, o sürekli parçalanmayı yeniden çizmeye çalışıyorum."

Otobiyografi denemeleri, yazınsal projeler, toplantı tutanakları, kısa anlatılar ve eleştiri notlarından oluşan bu metinler, Georges Perec'in en önemli kitaplarını nasıl kurduğuna, geçmiş günlerinden bazılarını nasıl yaşadığına tanıklık etmekle kalmıyor. Dökümler çıkarmanın, mekânları, tüketilen yiyecekleri, dilekleri ve tasarıları sürekli not etmenin, Georges Perec'in yazınsal oyunlarının ötesinde, bir kimlik ve köken arayışına bağlandığının birer kanıtı *Doğdum*'daki metinler. Göç ve kaçış, sürgün ve kopma, bellek ve hatıra, doğum ve aidiyet gibi temalar etrafında dönerken, geçmişte yitirilenlerle gelen bir unutma, unutulma ve kimliksizlik kaygısına gelip dayanıyorlar.

Doğdum, hem yazınsal hem de yaşamsal süreçlere ışık tutuyor.

Kapak illüstrasyonu: Georges Perec,
Yaşam Kullanma Kılavuzu'nun elyazmalarından.

ISBN 975-08-0576-3
6 YTL
9 789750 805769